

ГЛАСОВЕ

СЕДМИЧНИК

• АНАЛИЗИ • КОМЕНТАРИ • ИЗКУСТВА •

• РАЗГОВОРИ • ИСТОРИИ • ХОРА • СВЯТ •

Излиза в петък

www.glasove.info

Happy Holidays!

ВЪТРЕШНИ стр. 13

Димитър КОРУДЖИЕВ

Рождество

РАЗГОВОРИТ стр. 8-9

Я. ГЪРДЕВ и Вл. ТОДОРОВ

Граждани и политика

АНАЛИЗ стр. 7

Тома БИКОВ

Let it bleed

ЗООЛОГИЯ стр. 6

Марин БОЖКОВ

Свинекомплексни

НА НОВ ГЛАС стр. 16

Стоян ЗАГОРЧИНОВ

Трите степенни

ЦИТАТ НА СЕДМИЦАТА

„Изпях песента „Излел е Делъо хайдутин“ през 1965 г., но тя „излетя“ в Космоса през 1977 г., избрана между 250 000 композиции. Това, което ние българите не знаем, е, че совалката „Вояджър“ ще обикаля 2 билиона години из Вселената, за да търси контакт с извънземни цивилизации.“

Валя Балканска,
българска народна певица, изпратила единствената си песен да се рее из черните гупки на Вселената

КУЛТУРА

Вестник за изкуство, култура и публицистика

В брой 44 четете:

Деян Деянов разсъждава върху въпросите на Вацлав Хавел от 1978 г.:

Управителят на един зеленчуков магазин е поставил във витрината между лука и морковите лозунга: „Пролетарии от всички страни, съединявайте се!“. Толкова ли е силно неговото въдъхновение от лозунга, та да изпитва непреодолимата необходимост да запознае обществеността със своите идеали?

Уникалната китайска спойка на социума и природата – размисли на Светлана Стойчева

Колеген разказ от Милена Фучеджиева

Уважаеми читатели,

Публикуваме този призив и ще го правим, защото от вашата съпричастност зависи бъдещето на вестника. Не приемайте публикуваната банкова сметка като нещо, което не се отнася до вас и за което ще се погрижат другите. Наистина се нуждаем от финансова подкрепа. Това не е срамно. Културата на цяла Америка се издържа от частни дарения. Няма нищо лошо в това да подкрепите едно независимо издание. По-честно е, отколкото да събираме пари от SMS-и или да се превърнем в сергия за продажба на всичко останало, но не и на смисъл.

Банковата сметка за дарения на името на В. ГЛАСОВЕ:
ГЛАСОВЕ ЕООД
Банка: Булбанк АД
IBAN:
BG06UNCR76301077311814
BIC: **UNCRBGSF**

Търсете коледния брой на

- **Коледни есета**
Димитър Коруджиев
- **Иисусовата молитва**
Архимандрит Захариас
- **Бъдещето е в различieto на конфесиите и в мирното съжителство между тях**
Кшищоф Зануси
- **Православната теология на XXI век**
Еп. Калистос (Уеър)
- **Историческият завършек на всеки разкол е разкол**
Венцислав Каравълчев
- **Митрополит Симеон Варненски: „Не мога да приема, че с лъжа и заблуда ще се постигне това, което не се постига с правда и истина“**
Десислава Неделчева
- **ДНК на английския език**
Джонатан Дън
- **Нова музикална журналистика**
Владимир Молле
- **Алтернативната библиотека**
Калин Михайлов

Списание то можете да поръчвате и в редакцията на ГЛАСОВЕ на тел. 988 14 98

**ХРИСТИЯНСТВО
КУЛТУРА**

ГЛАСОВЕ

Годишен абонамент за България:

41,60 лв.

До 14-о число на всеки месец имате възможността да се абонирате за вестник ГЛАСОВЕ: чрез „Български пощи“ ЕООД:

каталожен №177
чрез „Артефакт“ ООД:
каталожен №5958.

Главен редактор: Явор Дачков (e-mail: yavor@glasove.info)
Редакционен екип: Аве Иванова (e-mail: ave@glasove.info), Мария Дерменджиева (e-mail: maria@glasove.info), Тома Биков (e-mail: toma@glasove.info), **Коректор:** Евгения Борисова
Дизайн: Николай Киров-Харо, Чавдар Гюзелев-Чочо, **Страниране:** Елка Парушева
Телефон на редакцията: 988 14 98, **e-mail:** glasove@gmail.com
Издател: „Гласове“ ЕООД, **Печат:** Мултипринт, **Каталожен номер:** 177
Ръкописи не се връщат. Редакционно приключване на броя – сряда.

KANOWINEYARD
Danubian Region
Cabernet Sauvignon
2004 Barrique Reserve Unfiltered

Кановинейард е виното, което заключва в чудодейна целувка свежестта на росата и кръговрата на слънцето в бавния рубинен залез на октомври

NIMAX advertising
За реклама: 02 866 3307; 089 866 3307

„НАШАТА КЪРА: ВАС И ЕКИП“
ДВЕРИ НА ПРАВОСЛАВИЕТО
www.dveribg.net

говори свободно!

democrati.org

Защото Интернет е важно нещо!
bol.bg
адрес: ул. „Граф Игнатиев“ 24
тел: 987 6543, 400 8000
gsm: 088 9809666, 089 7961520
e-mail: office@bol.bg, www.bol.bg

С отвлечение

Красива бяла мечка на стойност 60 хиляди долара отстреля собственикът на фирма „Бела България“ Венцислав Георгиев. Бизнесменът беше на пусия в Северна Канада. (...) Сега той чака транспортирането на ценната пушкава кожа, която в момента се обработва. Георгиев успя да отстреля и величествен елен с огромни рога, които вече красят дневната в пловдивския му палат.

„През пролетта отивам на лов за анаконди в Боливия. По-екстремно преживяване досега не съм имал“, чертае авантюристични планове търсачът на силни усещания. Екзотичното приключение с огромните змии ще му струва 25 хиляди долара.

13 декември, в. „Стандарт“

Любослава РУСЕВА

Дото тази отвратителна дописка беше публикувана още по-отвратителна снимка. На нея Венцислав Георгиев позира, победоносно прегърнал окървавения труп на животното. За фон му служи безкрайната полярна белота. И тъкмо контрастът е особено отвратителен.

Не знам дали Георгиев се е увекочил, покатерен върху мечката, както се беше фотографирал Пенчо Кубадински – стъпил с единия крак върху току-що застрелян величествен лъв. За сметка на това обаче се разбира, че споменатите 60 000 долара са само цената на лиценза да се ловува в Канада. Колко още е дал бизнесменът, е неизвестно. И не това е най-важното. Същинският скандал е, че след връщането си от „полярното приключение“ Венцислав Георгиев е наел PR агенция, която да разпространява „новината“ за трофея му!

Той, с други думи, е искал да се покаже и да бъде запомнен. Искал е да научим, че е похарчил поне 60 000 долара, за да убие бяла мечка. Да се похвали, един вид, е искал, че е мъжкар. Сигурна съм дори, че Георгиев най-чистосърдечно си е въобразявал, че по този начин ще направи реклама на многолистното тесто, баниците и шпековите салами на „Бела“.

Впрочем името на наетата от бизнесмена агенция също е отвратително. „ВИП Комюникейшън“...

Не може да се отрече обаче, че агенцията самоотвержено обслужва интересите на ВИП клиента си. Същата снимка беше публикувана на още десетина места. Вестник „24 часа“ посвети на бизнесмена и ловен очерк от две страници. Жалко само, че за написването му не беше поканен носителът на тазгодишната награда за литература на Софийския университет... Дончо Цончев. Но и така, пак трябва да признаем, се беше получила завършена отвратителност:

„Както всяко друго нещо в живота, така и ловът си има своя връх“, гласеше въстъплението. „За авджите това е да отстреляш полярна мечка и полярна вълк. С втория трофей засега няма български ловец... Георгиев обаче може да се похвали с истински ре-

корд – мечокът, който отстрелял, е с 30 сантиметра по-малък от световния рекорд“. По-нататък авторът задъхано разказваше за „сериозните изпитания“ пред „куража и издръжливостта на един мъж“ (разбирай – на Георгиев) и смелостта на „човека (разбирай – на Георгиев) да се изправи срещу животното, което се смята за най-интелигентния и най-големия хищник на Земята“. На „куража и издръжливостта“ бяха посветени и стотина изре-

чения като: „Яденето било само веднъж на ден, за да има повече време за обиколки“. „Вода се пиела два пъти – при лягане и ставане, когато работел примусът и ледът можел да се разтопи“. „При една от обиколките със собственикът на „Бела“ казал на водачите, че не усеща коленете си“. „На третия ден се извила буря и ескимосите не искали да излизат в този момент. Георгиев обаче им казал, че няма да се откаже. И тръгнали“. Накрая, както се разбира, бизнесменът „успял да повали мечката с един изстрел в сърцето“. И заради това му се полагали трите най-ценни „аксесоара“ (?) – „кожата, главата и... пенисът“. Още навремето, завършваше очеркът, „английските лордове използвали костта от пениса на животното за доказателство за истинското им мъжество и че успешно са премерили сили с един от най-опасните хищници в света при суровите арктически условия“.

И един интересен детайл: по очерка за лорд Георгиев беше разположен анонс на „Голяма

детска енциклопедия – знание, с което порастваш“. Точно го него – рекламата „Един наистина голям пакет“, илюстрирана със снимка на мъж, който си наднича в гащите. По-точен образ на българската публичност „наорочно не придумаш“...

„Притеснително е, че една забавна (!) новина, каквато „ВИП Комюникейшън“ разпрати до медиите – „Бизнесменът Венцислав Георгиев отстреля бяла мечка на лов в Канада“, бе трансформирана в огромен национален проблем и в бунт на природозащитници срещу абсолютно законния лов, извършен на хиляди километри от нашата граница“. Така реакцията от агенцията чрез един „светски сайт за известните“, след като стотици вбесени граждани изпратиха писма до „Бела“. Е, хората от „ВИП Комюникейшън“ са прави да си пазят хляба. Като подмиснем малоумното „забавна“, великодушно ще се съгласим и с това, че:

Да, полярните мечки са застрашен от изчезване вид, но самото канадско правителство

всяка година разрешава да бъдат отстреляни около десетина, за да се запази равновесието в хранителната верига.

Да, Георгиев не е браконьерствал. Чинно си е платил. Не е нарушил нито един канадски и дори български закон, въпреки че е бил „на хиляди километри от нашата граница“ и сигурно е имал много такива възможности.

Да, този човек е богат. Сигурно е предприемчив. Имал 60 хиляди долара – направил си удоволствието. (Ако въобще си позволим да наречем така желанието да застреляш бяла мечка.)

Само че гневът, драги випажии, комюникейшъни и „известни“, далеч не е само природозащитен. В случая става дума за друго, а то наистина е „огромен национален проблем“. Можем да го разкажем като „Ягодка“ от форума на „Дневник“: „С тези пари може да се помогне на хора, които имат нужда, а той ги пиеле, за да убива бели мечки“. Или като „Drug“: „Да беше дал тези 60 000 долара на деца като тези в Могилно!?!“. А също и като „Обикновен“: „Трябва да си много голям комплексар и тъпанар, за да гадеш публичност на таква гнусно деяние“. Или „Градинко“: „Разпространявайте новината – потребителите трябва да знаят за какво отиват парите им, когато си купуват някои от следните продукти: кренвирши и наденци „Сачи“, сух шпек „Перелик“, маргарин „Томи“, кренвирши „Леки“, месни продукти „Народен“, олио Brilliant, маргарин Floga, кори и баници „Бела“, точени кори „Фамилия“, „Тракийски кори“, месни продукти „Соларис.“ И т.н., и т.н.

Националният проблем, иначе казано, е „една наистина голям пакет“ от задушаваща простация. По-лошото: легитимиранието на този манталитет посредством очеркисти, агенции и обикновени PR-и като норма и „вкус еталон“.

„Ако не може по никакъв друг начин да въздействаме да се живее прилично в България, нека поне по този – единствения, от който ще ги заболи“. Това написа в електронния си призив да не правим новозодишните си баници с кори на „Бела“ чудесният колега Веселина Седларска. Права е. Говорим тъкмо за приличие. И няма да ги „заболи“, освен ТАКА. С бойкот на саламите, кренвиршите и точените им кори! С бойкот на пражката шунка и „маестро Соларис“! На хотелите и кръчмите им. С бойкот на всички вестници, които публикуваха снимката. Пълен бойкот, докато не разберат какво може и кое – никога.

Тък нека от „ВИП Комюникейшън“ разпратят „опрровержения“ като: „Остава съмнението, че се търси повод да се оклевети един проспериращ бизнесмен, създаде една от най-продуктивните и популярни фирми за хранително производство у нас. А такива хора заслужават нашето уважение, защото те вдигат стандарта в страната ни“. Не, стандарт не се вдига така. Нито е вярно, че българската икономика просперира, когато „проспериращите бизнесмени“ просперират сами за себе си. И не им дължим уважение. Отвратителното заслужава единствено отвлечение. ☺

Белгия не е Косово

Или защо западният Брюксел не може да се сравнява с балканското барутно буре

Белгия е в безпрецедентна политическа криза – шест месеца не може да сформира правителство. От шест месеца Белгия няма правителство. От последните федерални избори на 10 юни тази малка държава – основателка на ЕС, която е и едно от най-богатите кътчета в Европа, не успява да приложи на практика прословутия си „компромис по белгийски“. Според доайените на белгийската политика страната е в невиджана по продължителност криза, характеризира се с многобройни конфронтации между двете общности – фламандска и франкофонска. В основата на сегашната „загряна улица“ са исканията на фламандските партии за провеждане на държавна реформа, която да доведе до още по-голяма автономия на Фландрия. В същото време франкофонските позиции също се радикализират.

Откъде идват несъгласията между Фландрия и Валония

Невъзможно е в няколко реда да се обяснят причините за кризата в Белгия. Сред най-важните фактори е лингвистичният конфликт. През 1830 г., когато Великите сили създават Белгия, френският е избран за официален език. Това става източник на напрежение с фламандската общност. Дълго Валония е богатата част от страната, която управлява и която излъчва елитите. През последните десетилетия Фландрия преживява икономически възход, превъзхождащ темповете във франкофонската част. В основата на появата на фламандското движение са езиковото и административното отчуждение, искането за запазване на езика. Държавата се федерализира. В Белгия няма национални партии. Има франкофонски или фламандски социалисти, християндемократи, либерали, както и две крайни десници. Не е възможно федералното правителство да не е коалиционно. В основата на белгийската политика са консенсът и компромисът. Традиционно министър-председателят е от Фландрия. В Белгия има седем различни правителства – едно федерално, правителства на трите общности – франкофонска, фламандска, германофонска, и по едно на трите области – Валония, Фландрия, Брюксел. Сложно е и за белгийците. Една от „ябълките на раздора“ между франкофони и фламандци е окръгът Брюксел-Ал-Вилворд (БАВ). Създаден през 60-те години, той включва общините на Брюксел и 35 общини от фламандски Брабант. Разположен е на територията на двете области – Брюксел и Фландрия. Спецификата е, че населението на окръга в голямата си част е франкофонско, но живее на фламандска територия.

Ги Верхофстаг

Фландрия винаги се е борила регионалните територии да бъдат хомогенни от лингвистична гледна точка. Северната част на страната иска отделянето на Брюксел и на Ал-Вилворд, които да останат фламандски. За франкофоните, за да се избегне аномалията в БАВ, трябва да се върне старото административно деление. За фламандците окръгът трябва да бъде разцепен.

Хронология на кризата от последните парламентарни избори, юни 2007 г.

10 юни: Фламандските християндемократи ФХД и техните съюзници от „Нов фламандски альянс“, които искат независимост за Фландрия, излизат начело на парламентарните избори. Шефът на ФХД Ив Льотерм заявява, че ще реализира основното си предизборно обещание, което е за голяма държавна реформа, даваща автономия на Фландрия.

15 юли: Крал Алберт II натоварва Ив Льотерм да сформира правителствена коалиция, наречена „оранжево-синя“, която да включи фламандските и франкофонските християндемократически и либерални партии.

23 август: Льотерм се отказва от мисията да сформира правителство поради непримирими позиции.

29 септември: Кралят за втори път поверява на Льотерм мисия за сформирание на правителство. Преговарящите постигат съгласие по някои социално-икономически въпроси,

но не и напредък по държавната реформа.

7 ноември: Фламандците гласуват проектозакон, който разделя избирателния окръг Брюксел-Ал-Вилворд, с което се лишават от някои права живеещите там франкофони.

18 ноември: Около 35 000 души, най-вече франкофони, манифестират в защита на единството на страната.

26 ноември: Три партии от предполагаемата Оранжево-синя коалиция приемат да предадат на „конвенция“ от парламентарни подготвятката на държавна реформа, но партията на Льотерм и националистическият ѝ съюзник изискват още по-големи франкофонски отстъпки.

1 декември: След прекратяването на последните преговори сочиненият за премиер Ив Льотерм признава, че не е успял да постигне съгласие между двата лагера по въпроса за държавната реформа, и подава оставката си на краля. Досегашният премиер Ги Верхофстаг е натоварен да продължи преговорите. Наричан е „спасителят на Белгия“.

Планът, по който работи Верхофстаг, е за създаване на временно правителство, за да се излезе от загряната улица. На това се противопостави франкофонската либерална партия. Досегашният премиер обяви, че не е казидат за поста министър-председател. Той е готов да се откаже и от всякакъв министерски пост в случай на нужда, предадох фламандските вестници. Засага обстановката е блокирана

от франкофонска страна, но Верхофстаг е готов със списък от спешни проблеми, по които да работи временното правителство, както и с рамка по държавната реформа. Две фламандски партии и три франкофонски са готови за съставяне на временно мнозинство. Между тях обаче непрестанно изникват нови спорни точки и нови искания.

Наскоро фламандският парламент гласува декрет, който позволява фламандски контрол над франкофонските училища в периферията на Брюксел. Министър-председателята на френската общност Мари Арена контраатакува. За нея това е недопустимо. Въпреки че франкофонските партии показаха конструктивно поведение, приемайки да участват в институционалния дебат, фламандският парламент гласува това предложение за декрет. С него се засяга важно и символично досие. „Фламандският вот е третата плесница за франкофоните“, реагира и групата на либералите в парламента на франкофонската общност.

Война в пресата: Всеки за гругия е враг

На 13 декември 2006 г. в 20,30 часа общественият франкофонски телевизионен канал информира, че Фландрия едностранно е обявила своята независимост. Изведнъж белгийският триколор изчезва от министерствата, суверенът Алберт Втори напусна резиденцията си в Лаакен, за да се оттегли в Киншаса. Белгия умира. Шегата е гадна, има санкции, няма уволнения. Година по-късно някои фламандски журналисти се възползваха, за да обвият франкофонската телевизия, че е изкарала северната част от страната „гнездо на екстремисти“. За Льотерм франкофонският печат е враг. Той сравни франкофонската телевизия с екстремисткото радио „Мил колон“, което окуражаваше геноцида на тугутите в Руанда.

Франкофоните също обвиняват фламандците в национализъм и в радикалност: „символите на белгийската държава бяха лишени от смисъл от страна на Фландрия“. Поведението на Льотерм се приема за расистко, след като заявява, че франкофоните нямат интелектуален капацитет, за да научат фламандския език. На конференция „Бай бай, Белгия“ беше подчертано, че в действителност валонци и фламандци живеят в коренно различни сфери, в два различни свята, и че „другият е сочен за враг и диаволизиран“.

Конфликтът от политически рискува да стане социален

„Гражданите не могат повече: имат нужда от въздух, макар и временно... страната повече от всякога се нуждае от отпускане, за да сложи край на адския цикъл

на неразбирателство“, писа „Льо Соар“. В същото време редица въпроси не търпят отлагане. Кризата излиза от средите на политическите елити и подхранва не само напрежението между франкофони и фламандци, но и социалното недоволство. 1000 работни места са заплашени от първи януари, ако не бъде съставено правителство. „Политическият конфликт се превръща в социален“, подчертава С. Уалграф, политолог от университета в Антверпен. Той изразява тревогата си от засилване на напрежението между общностите.

Всички са съгласни, че така повече не може да продължава, че „трябва да има правителство до Коледа“. Ясно е, че става дума за временно управление, което да се справи със задачите, които не търпят отлагане до съставянето на друго през пролетта.

Предлагаме откъси от хумористичната рубрика на в. „Льо Соар“ – „Десет решения как да бъде спасена Белгия“: „Рубриката е истинско цунами. Денонощно ни преследват северно- и южнокорейските държавници, палестинци и израелци, сърби и хървати, руснаци и чеченци...“

1. Приемаме хинди за официален език. Решаваме да не говорим нито френски, нито фламандски. Кралицата ще сложи сари, за да гаде пример, а кралят ще се облече като Далай Лама. Останалата част от нацията ще се възползва от икономическия бум в Индия.

2. Валония става данъчен рай – нещо като Монако, смесено с Лас Вегас. Ще попитате, а фламандците във всичко това? Те ще са очаровани да имат данъчен рай точно в съседство.

3. Замиращата държава се превръща в динамично предприятие. Инвеститорите ще се бият на портала. Страната ни става огромен убеселителен парк, в който ще сме фигуранти. Това вече донякъде е така, само че не ни се плаща.

4. Колективно самоубийство. Белгия е страна, а не народ. Изкоренявайки белгиеца от Белгия, страната ще стане управляема. Достатъчно е да се превърнем в секта и гуруто да ни убеди, че животът е прекрасен на Ангромеда. Проблемът е как да изберем гуруто и как да процедурираме. Валонците ли да се самоубият преди фламандците? Кралят ли да назначи гуруто? Гуруто фламандец или валонец да е? Това ще отнеме време. Дотогава ще намерим по-подходящо решение на кризата. ☺

Минути преди редакционното приключване на броя Ги Верхофстаг получи мандат да състави правителство.

Страницата подготви
Петя ГЕОРГИЕВА

Защо да е евтино, като може да е скъпо

Отворен ли е чипът на министър Василев

Елка ПАРУШЕВА

През последния месец една тема упорито остана да витае единствено из интернет форуми и блогове. В официалното медийно пространство ѝ бе отделено място като за кратко съобщение, сътръжачо предимно официалната информация от пресцентъра на МДААР. Министерството на държавната администрация и административните реформи обяви обществена поръчка за „Доставка на софтуерни продукти на „Майкрософт“ за нуждите на държавната администрация на Република България“. Или, с други думи, реши да закупи за компютрите в държавната администрация нов софтуер. Използваният досега не е бил закупен, а нает, и срокът на наемане изтича през май 2008 г. Дотук нищо странно. Интересното започва, след като към министър Николай Василев бе отправен въпросът защо ограничава поръчката единствено до продукти на „Майкрософт“, а не се интересува от алтернативите на свободния софтуер. За тези, на които това им звучи абстрактно, да поясня – „Майкрософт“ са оная гигантска компания, която наскоро бе глобена от Европейския съюз за злоупотреба с монополно положение. Ако имате компютър, то по всяка вероятност той работи с Windows. Използването му, без да сте го купили, се нарича „пиратство“ и се преследва от закона. Също, той е „продукт със затворен код“ – как точно работи и какво всъщност върши, знаят единствено в „Майкрософт“. Да се опитате да го разкодрате и разберете, е го-наказуемо.

Е, това, естествено, не се е харесало на много хора и те са решили да направят софтуер, който да е с отворен код, така че всеки да има правото да знае какво става в компютъра му. Ако не самият той, то почти всеки един средноквалифициран компютърен специалист. Освен всичко това този софтуер се разпространява свободно (не безплатно). В повечето случаи ще заплатите единствено материалния носител (примерно диск) и инсталацията му (ако не можете да се справите сами).

Всяка една частна фирма или лице, което борава с данни, понякога лични, понякога такива, представляващи фирмена тайна, знае колко е важно те да се съхраняват сигурно. Това е правото на лична неприкосновеност. Какво става обаче, когато тези данни се съхраняват в компютър, управляван от софтуер, собственост на частна компания?! Вие просто ставате неин „заложник“. Софтуерът е със затворен код, не знаете какво точно и как върши той на вашия компютър. Черна кутия. Все едно да повери-

те държавни тайни на лице, което нямате право да проучите. А ако това лице е гражданин на група държави и има отлични връзки със „службите“ ѝ? Ако лицето е хванато да действа зад гърба ви без ваше знание? Наскоро „Майкрософт“ пуснаха корекции и добавки в Windows, които се инсталират без знанието и съгласието на потребителя му. Също така обявиха намерението си да пуснат в разпространение „безплатен“ офис пакет, който обаче ще показва рекламни съобщения. И отидоха още по-далеч – патентована нова система, която да проучва информацията, съхранявана на твърдите дискове на потребителите, и в зависимост от нея ще се показват подходящи реклами. Това свободно ли ви се струва?! А ако подобна програмка чете информацията по дисковете в министерствата? Особено интересно би било да си я инсталират в новата агенция за национална сигурност... Би било смешно, ако не беше толкова тъжно.

При това положение съвсем логично изглежда при закупуване на софтуер да се разгледат всички възможности и да се прецени първо от страна на информацията сигурност, а после и откъм цена. Какво обаче се случва в действителност?!

МДААР обявяват обществена поръчка. Не за софтуер, а за софтуер на „Майкрософт“. Първоначалните обяснения за този избор са „необходимост от сериозен финансов ресурс, включително и за преобучение за работа с нови софтуерни системи“. Освен това първо ограничение условията, поставени в поръчката, свеждат вероятните участници до цели 2 (две) фирми. Имената им се предполагаха още преди записването на участниците и отварянето на предложенията им. След отварянето предположенията станаха факт. В края на ноември Гражданска инициатива „Справедливост“ сезира по въпроса Агенцията за държавна финансова инспекция, Комисията за защита на конкуренцията, както и Главния прокурор на Република България. В сряда КЗК отхвърли подадената жалба. Е, имаше и един малък ефект – министерството реши да организира публична дискусия за възможното приложение на свободен софтуер в администрацията. Дискусия е доста условно казано, при положение че по-голямата част от времето протече в обяснения на Николай Василев защо иска „Майкрософт“ и не иска друго. Тук лобимият аргумент беше – никой не ни е запознал, ние откъде да знаем, как ще накарам служителите да свикнат, аз не съм компетентен – убедете ме! Не стана ясно къде са компетентните специалисти от ми-

нистерството, които биха могли да разберат и преценят. Нееднократно бе повторено от министъра, че поръчката е достъпна за всеки и „отворена към целия свят“. Стига, естествено, светът да отговаря на изложените условия. Познат филм...

Защо все пак се налага да се занимава и широката общественост с тези сложни компютърни термини? Много просто – пак става въпрос за пари. Държавни пари. Събирани от данъците на тази широка общественост. Ето какви са финансовите измерения на т.нар. обществена поръчка (още позната като „рамково споразумение“ и други словесни еквивалентности).

МДААР дава близо 70 милиона лева за оборудването на Държавната администрация със софтуер. Дава ги не директно на „Майкрософт“, а на „ЦАПК Прогрес“ – фирмата, дала според тях най-ниската ценова оферта. Това прави сумата от 1134,60 лв. на комплект лицензи за работна станция. За непознатите – който и произволен доставчик на такъв софтуер да проверите, ще ви го предложат по цени на дребно за около 650 лв. И при най-простите сметки излиза, че офертата е завишена почти двойно спрямо цени на дребно! А при подобни количества, ако съдим по сходни по размер поръчки в чужбина, логичната цена е около една трета от тази на дребно. Така „офертата“ става почти 5–6 пъти завишена. Това според министър Василев са пазарните условия.

Ако това не беше държавна администрация, а частна фирма, дали щеше с толкова лека ръка да даде парите, без да прочуи и опита всички алтернативи?!

Най-нормалното и логичното е поне да се обърнат директно към „Майкрософт“, както е обичайната практика за подобни количества. Въпросът с какви софтуерни продукти да се работи в държавните учреждения се решава всъщност от Координационния съвет за информационно общество към МС, който пък се председателства от председателя на Държавната агенция за информационни технологии и съобщения.

За да замажат поне малко ситуацията, от министерството изтъкват колко на сметка са с тази поръчка. Включена била уговорката ДА да придобие (в тази цена) същия брой лицензи за последните версии на тези продукти към 31 май 2011 г. Чудесно, но... по сегашни планове дотогава не се предвиждат нови версии на продуктите. Нещо като „ако волът ми роди, телето е за теб“. Още един „бонус“ – в офертата се предлагат като безплатна добавка и 60 000 лиценза за домашните компютри на служителите в ДА. Дължат ли данъкоплатци-

Как да прецакаме системата и да приберем тлъста комисиона

FREE SOFTWARE FOR DUMMIES

Не е необходимо да не плащате, като може да платите!

Справочник по опразване на държавна хазна

Свободни е-трикове и типове

От един Министър на едно Министерство с едни секретарки и едни директори на Дирекции

те пари за софтуер на нечи лични компютри?... А и закупуваните служебни лицензи така или иначе позволяват директно използването им и за домашните компютри. Нещо като „за хранителите се има и допълнително“.

Последната хвалба на МДААР е, че ДА става собственик на закупените продукти. Само дето да си собственник на продуктите значи да можеш да ги използваш и изучаваш свободно, да ги променяш според вкуса и нуждите си, да ги разпространяваш, както пожелаеш... Неца, които лицензът не ти позволява, дори ако си го купил. Позволява ги свободният софтуер.

По изчисления на експерти създаването на собствена версия на операционната система с отворен код Linux, която да съдържа и всички допълнителни програми, нужни на държавната админис-

трация, би струвало далеч по-малко от тази сума. И парите биха отишли за българската софтуерна индустрия, а не за чужди фирми.

И като черешка на тортата дойде коледният подарък от 42 млн. лева за МДААР, отделени от излишъка на бюджета. 30 000 000 (тридесет милиона) лева ще бъдат изплатени авансово по договора за софтуер на „Майкрософт“. Уж така щели да бъдат спестени 700 000 лв. от общата сума. Може би не съм добър икономист, но приблизително наум сметнах, че ако 30 млн. лева стоят в банка 6 месеца (до началото на изпълнението на договора) приблизителната лихва ще е 750 000 лв. Ако греша, може господин Василев, като икономист, да ме поправи.

На този фон как ви звучи бюджет от 1,5 млн. лева годишно за лечение на деца в чужбина?! ☹

В някои държави политиците умеят да смятат:

- Холандският парламент даде срок на администрацията до април 2008 да приеме ползването на софтуер с отворен код и документите ѝ да са в стандартен отворен формат. Цели се гарантиране на независимостта на информацията и спестяване на близо 6 млн. евро.
- В Турция изучаването на програми с отворен код е включено в учебния план и вече се изпращат дискове със софтуер по училищата.
- Във Великобритания образователната ИТ агенция Верса предупреждава училищата да не бързат със сключването на лицензионни споразумения с „Майкрософт“, обвинявайки компанията в нарушаване на конкурсната практика.
- Шведската полиция въвежда ИТ система с отворен код. Мотивът е снижаването на разходите и по-високата сигурност и независимост.
- Португалският парламент гласува единодушно да бъдат запазвани всички негови документи в отворен формат. „Достъпът до тези документи не трябва да зависи от частни продукти“.
- Испанското министерство за публична администрация прехвърли сървърите си към софтуер с отворен код.
- Хърватското правителство е решило да следва политика на свободен софтуер и да премине изцяло на отворен код.
- Финландското министерство на правосъдието премина на свободния OpenOffice и направи отворения ISO стандарт ODF стандартен формат за всички свои работни файлове.
- През 2010 г. около 32% от ИТ услугите в Европейския съюз ще работят със свободен софтуер. Използването му може да спести на промишлеността 36% от инвестициите за проучване и разработка. (Из заключенията от изследване, публикувано от Европейската комисия.)
- Законът за бюджета в Италия насърчава публичната администрация да използва софтуер с отворен код. Наредба на правителството подпомага проекти, които използват този тип софтуер.
- Румънските библиотеки работят с библиотечна система с отворен код, чрез която могат да управляват взетите и запазени книги, да търсят в каталозите, да управляват наличностите си и да поддържат цялата си обща администрация.

Марин БОЖКОВ

Палатите на Пловдивския панаир се намират на северния бряг на река Марица, в центъра на града, и оформят най-голямото панаирно сградище в Югоизточна Европа. Разположени са сред парк с големи дървета, на площ от 360 000 кв.м, като две трети от тях са покрити палати. Погледнат отвън, панаирът изглежда представително.

„Международен панаир – Пловдив“ АД е в списъка на дружествата, които не подлежат на приватизация.

В общата вълна на реструктуриране на икономиката Пловдивския панаир е преобразуван в еднолично акционерно дружество, чийто капитал е собственост на държавата.

През 2006 година държавата предоставя на община Пловдив 49 на сто от акциите на дружеството, като общината се задължава да привлече инвеститори за развитието на панаира. Логично за най-перспективен инвеститор е избрано дружество „Пълдин туринвест“, в което общината партнира при неясни условия със „сърдечния приятел“ на тогавашния кмет Иван Чомаков – Георги Гергов. Уж общината контролирала всичко, ама накрая се оказало, че и Старият Пловдив, и хотел „Санкт Петербург“, и панаирът се управляват еднолично все от Георги Гергов, а всяка промяна в капитала води все до увеличаването на неговото участие навсякъде.

И след всичко това не можем да не се запита кой е този чудовен бизнес талант и как е осъществил американската мечта в български условия.

(Поучително отклонение: Началото е по-скромно даже от „Пепеляшка“. През 1982 година едно бедно момче постъпва на работа като ветеринарен техник в свинекомплекс „Маноло“ близо до родното му село. Не може да си каже, че работата е престижна или носи кой знае какво удовлетворение, но дава достъп до стратегически за социалистическия период ресурс – прасета, които могат да бъдат раздавани. Логично следва агроинженерство и през 1986 г. „момчето“ вече е директор на родния свинекомплекс. Повечето такива кариери свършват дотук, но кариерата на „другаря Гергов“ едва сега започва. В началото на 90-те години е съветник в Министерството на земеделието, а скоро след това купува закъсалия роден свинекомплекс. Следва покупката на два туристически обекта от някогашните „бази на ЦК на БКП“ – „Ривиера“ и „Слънчев ден“. Новият „господин Гергов“ вече е крупна фигура в българския туризъм и председател на едно от многобройните „най-представителни“ туристически сдружения. Заедно с новото си самочувствие на олигарх Гергов започва в съвсем руски стил да завладява всички знакови обекти на Пловдив – местата, в които като младеж не е можел да си позволи да отиде – ресторант „Пълдин“, хотел „Санкт Петербург“, Стария Пловдив“, софийския ЦУМ и накрая Пловдивския панаир.)

Нашата работа обаче не е да бъдем биографи, а да разкривем механизма на успеха за поука на лобознателния читател.

Свинекомплексни

Технология на галаберата

Дружество „Пълдин туринвест“ е създадено между община Пловдив и бизнесмена Георги Гергов за поддръжка на възрожденските къщи в Стария Пловдив. Разпределението на дяловото участие е 25% за Гергов и 75% за общината. При създаването на смесеното дружество община Пловдив апортира 16 имота, от които 12 възрожденски къщи, два терена от старинния град, паркинга пред Международния панаир и един парцел до аквапарк на хотел „Санкт Петербург“. Самият хотел, който е собственост на Георги Гергов, по-късно също е апортиран в смесеното дружество, за да бъде увеличен капиталът.

Срещу участието си в „Пълдин туринвест“ Гергов вкарва в дружеството активите на курортния комплекс „Слънчев ден“, два етажа от Церетелевата къща, ресторантския комплекс „Пълдин“, който също се намира в Стария град, и задължението да инвестира 15 млн. лв. в реконструкцията на къщите от Стария град.

Малко след учредяването на смесеното дружество започва и увеличаването на капитала, като срещу хотел „Санкт Петербург“ общината вкарва още имоти около панаира и част от северната крайречна зона в „Пълдин туринвест“. Дни след това досегашият пловдивски кмет Иван Чомаков, известен като приятел на Гергов, внася в Министерството на икономиката и енергетиката официално предложение за участие в реструктурирането на панаира.

През декември м.г. правителството одобрява стратегия за реструктуриране на Международния панаир, според която държавата запазва мажоритарния пакет от 51%, а 49% от акциите се предоставят на община Пловдив, която да привлече частни инвеститори за развитието му. Делът на общината е поет от „Пълдин туринвест“.

Както се вижда, най-важните стъпки в описаната технология са:

1. Да се придобие първият имот в управлявано от теб дружество срещу обещание някога да намериш едни пари.

2. Този имот се апортира в капитала на друго дружество, където някой също дава свой имот, само че необременен и ценен. Дружеството отново се управлява от теб в качеството ти на инвеститор или, казано по-просто, „специалист по намирането на пари в бъдеще време“.

3. Двама придобити имота на свой ред се апортират в трето дружество при същите условия.

4. Накрая „инвеститорът“ иска от всичките си партньори да му намерят отнякъде обещанията от самия него пари, за да не загубят всичко, което са дали до момента.

5. Междуременно нищо не пречи да бъдат ипотекирани имотите в дружествата – те така и така са чужди, а това хем ще осигури средства за „лайфстайл“, хем ще направи собственостите им по-сговорчиви.

6. Ключовият момент в случая е да се намерят онези субек-

ти, които да дадат имотите си за управление в такава „пирамида“ срещу обещание за „едни пари – когато му дойде времето“.

Все пак двамата такива субекти са се намерили. Това са държавата и община Пловдив. А те не дават на всеки. За да ти дадат, трябва да познаваш „правилните хора“.

Правилните познанства

Известно е, че Георги Гергов е сред „интимните“ спомоществуватели на президента Георги Първанов. Затова и президентът е винаги готов да се застъпи за „приятеля си“. Подобни са и отношенията с министър-председателя Сергей Станишев. Последният неведнъж е сочел Георги Гергов като пример за преуспял и „отговорен“ бизнесмен. И нищо чудно. Ясно различимият руски модел на забогатяване и олигархичното поведение не могат да не топят сърцето на доскорошния руски поданик Сергей Дмитриевич. Стилът логично е забелязан и от руското посолство. Скоро „братушката“ Гергов беше награден с орден „Свети Александър Невски“ в духа на най-добрата имперска традиция.

На фона на тези „правилни“ познанства някак неуютно стоят изпадналите от „другия лагер“ Иван Чомаков, Степан Ерамян, както и преживялата период на немилост бивша заместник-министърка на икономиката Корнелия Нинова. Няма нищо. В широкото Георги-Гергово сърце има място за всекиго, стига, разбира се, да е дал на г-н Гергов достатъчно държавно или общинско имущество. Тогава и г-н Гергов няма да го забрави. Може един ден пак да го тури на власт. Та пак да дава... И пак срещу обещания.

Големите обещания и късата памет

Ако се вгледаме в „инвестиционните намерения“, декларирани от Георги Гергов, и последващото им изпълнение, не може да не ни направи впечатление, че с наближаването на времето на изпълнението им мащабите им се свиват от грандиозни в началото на, най-мекко казано,

скромни или дори никакви. Ето няколко примера:

При назначаването си като изпълнителен директор на Пловдивския панаир Георги Гергов обеща:

1. Че ще намери за развитието на панаира сто милиона евро от „богати инвеститори“.

2. Че ще установи мрежа от чуждестранни партньорства с най-престижните международни панаири в света.

3. Че ще обнови основно панаира, като построи на територията му суперцентър на 30 (повтарям тридесет!?) етажа.

„Богатите инвеститори“ – през август се разбира, че за въпросните сто милиона евро се преговаря не с „богати инвеститори“, а с „Уникредит“ и ОББ, и то срещу шопотка на целия панаир. Дето се вика, „не били компютри, а компоти“. Понеже и това се разсъзна, на 11 декември г-н Гергов заяви, че или държавата трябва да му хариже Пловдивския панаир, или да му брой на ръка петдесет милиона евро, за да не заграби и нейната половина освен подарената му срещу неизпълнените обещания лани.

Чуждестранните партньорства – това обещание беше изпълнено, но по доста своеобразен начин. Непосредствено преди провъзгласяването на панаира, след като заявките са били приети, всички участници са уведомен за голямо поскъпване на цените на услугите, свързани с участието им на панаира. Избухна международен скандал. Партньорите се оплакаха на правителството от толкова брутално нарушаване на добрите търговски правила, но след слабия туристически сезон на господин Гергов явно са му трябвали пари. И затова се е върнал към навиците от „първата любов“ – свинекомплекс, преди Коледа да вдига двойно цените на свинското. Пък на когото не му харесва – да сърба бобец. Правителството изслуша оплакванията на чуждестранните партньори и не предприе нищо. Явно щом всички говорят за Пловдивския панаир, г-н Гергов е изпълнил обещанието си.

Небостъргачът – след като съ-

бори една от панаирните палати и даде няколко бомбастични изявления, се оказало, че ако нещо въобще ще се строи, то ще бъде пететажна сграда. Някак си етажите намаляха в съотношение 6 към едно, а строежът още не е започнал. Ако един човек обещае на жена си толкова много, а изпълни толкова малко – следва неминуем развод. Държавата и община Пловдив обаче не желаят да се разведат с доблестния господин Гергов. Сигурно неговият характер си има други привлекателни страни.

(Отново кратко отклонение: Изобищо всичко при Георги Гергов е като в приказката за Пепеляшка – точно в дванадесет часа през нощта лакеите стават плъхове, каляската – тиква, а страхотната бална рокля – чувал от зебло. И накарая остава само прокурорът, който като излъгания принц от приказката ходи с една намерена на местопредъстията обувка да търси извършителя на всичко това.)

Многоходовата комбинация

Направеният дотук анализ вече ни позволява да достигнем до тайната на господингерговия успех. Големите обещания и правилните познанства сами по себе си не могат да го направят олигарх, ако не са подгредени в сложна многоходова комбинация. В първото действие всичко изглежда чисто и почти филантропски. Само в устрействените документи се залагат някои неясни текстове – като от недоглеждане, но в този преизпълнен с добри намерения етап никога не смее да обвини добрия човек в корист. След това идва време за плащане, но от устрействените документи все излиза така, че не става ясно това да е г-н Гергов. Нищо не го задължава, а пък и той не се натиска – така де, „безплатни обяди няма!“ – както обича често да казва той. А в това време услужливите държавни и общински служители, допуснали всичко това „безплатно“, си обядват на трапезата Гергова и дори оказват натиск върху партньора да направи самият той паричната вноска, на която е разчитал, или да загуби всичко.

Странното е, че когато го хванат преди изпълнението на поредния „хитър“ номер, г-н Гергов много умело се прави на глупав. Така например на журналистически въпрос защо е вписал точка за увеличаване на капитала на Пловдивския панаир в обявата за общото събрание в Държавен вестник, той отговаря, че се били объркали и преписали дневния ред от Търговския закон. Направо да изпаднеш в умиление. Горкият наивен господин Гергов. Всеки неспособен адвокат го търкаля и той, сиромаш, търпи от едного добро сърце. Не така обаче изглеждаше същият господин в деня на събранието. Грешка, грешка, ама ако не ми дадете тутаку петдесет милиона евро – спогувайте се с панаира. И обграден от охраната си се качва в Джипа.

Кой ще плаща обяда

Както мъдро се изразява господин Гергов, „няма безплатни обяди!“. Той със сигурност знае това. Въпросът е кой ще плаща неговия обяд. Засага се очаква плащането да бъде посочен от самия господин Гергов и неговите влиятелни „приятели“. ☺

Let it bleed*

Тома БИКОВ

Опитите на „десницата“ да роди нещо ново стават все по-отчайващи. Разцепването и обединяването на хора и партии, сходни по манталитет и обществена подкрепа, започват да се превръщат във всекидневие. Политическото говорене и действие на тези субекти, както би казал д-р Ахмед Доган, силно наподобяват преходното поведение на т.нар. „стара десница“, която май наистина не е в час. В какво се състои това поведение, е лесно да се формулира – говориш едно и правиш точно обратното. Вследствие на това се маргинализираш и започваш да търсиш обединение с останалите маргинали с единствената цел да оцелееш в политиката. Ако видиш, че си загубил влияние в собствената си маргинална партия, учредяваш нова маргинална партия, след което се коалираш със старата си маргинална партия, която, докато ти си учредявал своята маргинална партия, е успяла да се коалира с още няколко маргинални партии, и получаваш „избираемо място“ в някоя от листите. Коалирането е на базата на „общите ценности“, а „общите ценности“ са „да влезем в Народното събрание или в общинския съвет, а след това ще му мислим“. След като коалицията влезе там, където трябва да влезе, „общите ценности“ престават да са общи, което води до разцепление на „ценностна основа“ и формиране на отделни групи, които до следващите избори спорят кой е „по-автентичен“. Този начин на правене на политика е твърде забавен, но естествено не води до нищо, защото маргиналните „десни партии“ са едно политическо нищо.

Хубав образ за това какво се случва в българската опозиция е поведението на „десните партии“ по време на учителския протест. Осемдесет хиляди души искат оставката на правителството по улиците на София, а „десните политици“ си стоят в парламента и подкрепят стачката оттам с вокове на недоверие. Отговорът на въпроса защо те не излязоха при учителите и не ги поведоха към сваляне на некачественото и корумпирано правителство на Сергей Станишев е много прост – защото учителите щяха да ги изгонят. Това „десните политици“ знаеха много добре и по-страхливите от тях се криеха в парламента, а по-смелите стояха в задните редици на протеста, дезигирани като граждани. „Десните политици“, разбира се, ще обяснят победението си с поредното си клише, че „не са искали да политизират протеста“. Истината е, че те и да искаха да „политизират протеста“, нямаше да успеят, защото никой нямаше да тръгне след тях. А всъщност самият протест беше достатъчно политизиран с искания за оставки на министри и правителство. „Десните партии“ обаче от години не могат да поли-

тизират нищо, защото не съществуват. Партията на Бойко Борисов също реши „да не политизира протеста“. След това същата тази партия обяви, че иска предсрочни избори. Как ще се случат тези предсрочни избори, след като „новата дясна партия“ има само един депутат в парламента и не желае да „политизира протестите“, е трудно обяснимо. Може би чакат управляващите да се свалят сами. А по-достоверното обяснение на победението на ГЕРБ е, че те явно действат по същата преходна схема на „старата десница“ – говорим едно, правим точно обратното.

И докато „лидерите“ на „десните партии“ философстват по темата кой е десен и кой е ляв, се оказва, че никой не ги слуша и вече

Отдавна нормалните хора не разчитат на кой отгоре да се обедини и да ги „оправи“, а още по-малко припознават в този „някой“ „десните лидери“.

Маниакалните разговори за „дясното обединение“ вече се въртят само в главите на обременени от прехода хора, търсещи собственото си политическо оцеляване и гледани на властта като на средство за по-леко изживяване на иначе тежкия живот. Илюзията, че хората оглавявали нелепия ни „преход към демокрация“, могат да родят нещо ново и смислено, трябва да бъдат забравени. И колкото по-бързо стане това, толкова по-добре.

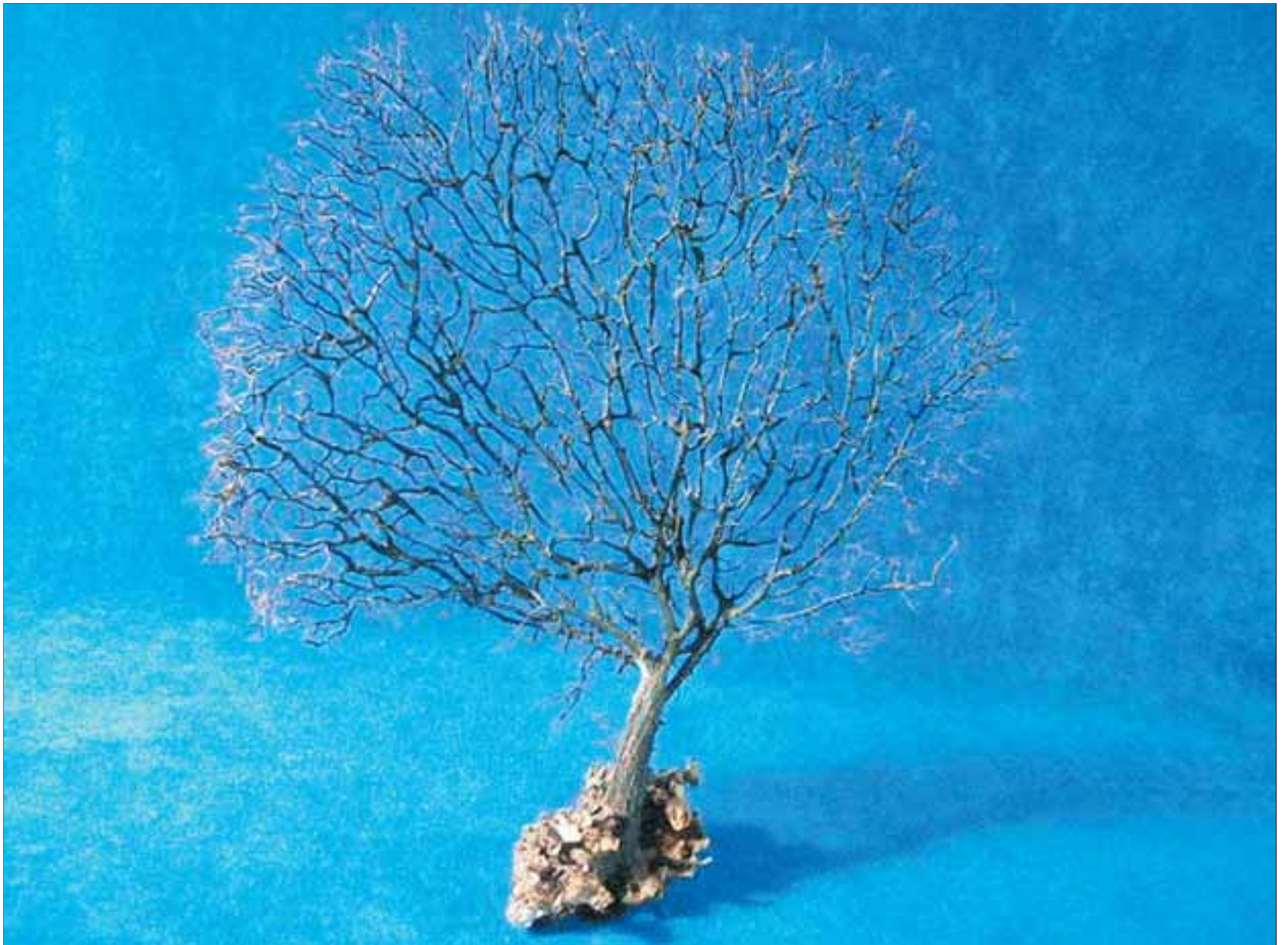
Въпросите, на които трябва да отговорят „десните лидери“ отпук нататък, са много и трудни.

„най-успешното правителство“, прекратило дейността си преди повече от шест години. Отказът от политическо представителство в настоящия му вид е единственият начин българските граждани да реагират на бутафорната и обезсмислена политика на прехода. И ако преходът от тоталитарен режим към олигархия е вече към края си, то преходът от олигархия към демократичен режим на управление тепърва ни предстои.

След последните местни избори политическата система на България започна да се разпада пред очите ни. Нейното окончателно опмиране ще се състои рано или късно, защото тя е неефективна и слаба. Въпросът е след нея да бъде намерена правилната формула за

ко смислени политически действия. Тя има своите правила и закони, които изхвърлят от сцената всеки, който ги наруши или погази. Примерът със „старата десница“ и нейните лидери е поучителен и неговият смисъл е в това да ни предпази от стари грешки. Гладни за свобода и демокрация, много пъти беряхме плодовете им, преди да са узрели, и след това ги хвърляхме, защото бяха кисели и горчиви. В яростта си изкоренявахме дърветата на демокрацията и спирахме да ги поливаме.

Сега трябва да започнем отначало. Без революцията и нейните изядени деца. Трябва да намерим пътя към нормалността, който не търпи по него да вървят митове и илюзии. Опитът, който сме натрупали през последните осем-

никой не се интересува от това дали ще се обединени или разединени. Впрочем от това се интересуват няколко политици от ЕНП (не на Мария Капон, а европейската десница), които посещават периодично България, за да изпият няколко питиета с Бойко Борисов и дежурно да измъкнат, че трябва да има „обединение на десните партии“. Няма какво да се обединява обаче, защото нормалните хора отдавна имат по-големи проблеми от това дали ВМРО, СДС, ДСБ, ЗНС, РДП, ДП, ССД, ЕНП (не европейската десница, а партията на Мария Капон), ЕДП, БЗНС на Пинчев, „Новото време“ и „Гергьовден“ ще се обединят.

Те са натрупани с години. Силно се съмнявам, че клишетата, с които боравят, ще са достоен отговор на тях. Дали ще имат сили да си измислят нови клишета, е без значение, защото е очевидно, че вече никой не ги пита за нищо.

Ако на изборите през 2009 г. избирателите масово не намерят политическо представителство в партиите на прехода, това ще бъде знак, че обществото се нормализира и мисли. Актът на негласуване на мнозинството от българските избиратели ще констатира факта, че нормалните хора вече нямат намерение да гласуват нито „с отвлечение“, нито за „трите букви“, нито за „добрия соци-

изграждане на европейска демокрация. Това няма да стане нито с безкрайно учредяване на нови политически формации, нито с декларации и идеологически спорове. Десницата, левицата и центърът ще се случат тогава, когато обществото изпита необходимост от тях и ги произведе само – без помощта на социалното инженерство. Не бива да бързае и да търсим краен резултат, защото демокрацията е преди всичко процес – при това бавно протичащ. Отпук нататък не бива да очакваме нито втори „Орлов мост“, нито ентузиазъм и революционно опиянение, нито романтика. Демокрацията изисква усилия и преди всич-

надесет години, трябва да бъде използван ефективно и във върната посока. Трябва да се разделим завинаги с любовта и омразата в политиката. Вместо това трябва да се научим да изграждаме общности, способни да действат и да защитават интересите си. Общности, в които човеешкото достойнство, свободата и солидарността са над всичко останало. Включително и над личните взаимоотношения. А новите лидери – те със сигурност ще се появят, когато сме готови да ги излъчим. ☺

* „Нека да кърви“ – Песен на „Роулинг Стоунс“, реплика на „Let it be“ („Нека бъде“) на „Бийтълс“.

Дясното бе съсипано не

Явор ДАЧКОВ разговаря с режисьора Явор ГЪРДЕВ и писателя Владислав ТОДОРОВ

Явор Гърдев

Владислав Тодоров

Явор Дачков: Ще разговаряме за политиката и гражданите с хора, които са били активни, заявявали са своята позиция през последните години – режисьора Явор Гърдев и писателя Владислав Тодоров. В момента ги свързва общият им проект – филмът „Дзифт“, но не това бе причината да ги покана. Бих искал да поговорим за случилото се вдясно през последната година. Разбира се, и друг път сме водили този разговор за условността на понятия като „ляво“ и „дясно“. Владислав Тодоров бе един от учредителите на партия „Демократи за силна България“, която днес има малки шансове да прескочи четирипроцентовата бариера на следващите парламентарни избори. Явор Гърдев също винаги се е ангажирал с активна позиция по събитията от политическия живот. Нека се опитаме да се взрем по-сериозно в начина, по който изглежда днес българската политика.

Явор Гърдев: Проблемът не е само с дясното, проблемът е въобще с политическото. Защото през последните години стана особено виден крахът на упованието, че политиката би могла да донесе някакъв вид справедливост. Политиката изцяло се икономизира, превърна се в опортюнистично начинание. Затова хората, които са свързвали това занятие с някакви надежди за справедливост, виждат, че това не се получава, и просто се оттеглят от политическия живот. Престават да гласуват, престават да вярват, че е възможен какъвто и да било граждански контрол върху политиката. А политиката, според мен съвсем цинично, про-

дължава да твърди, че защитава някакви каузи, въпреки че всъщност само променя конюнктурните конфигурации. Политиката стана хранилка, а каузите – както леви, така и десни – се изгубиха. По-точно, каузите днес служат за някакъв параван, в който вече никой не вярва – нито тези, които слушат, нито тези, които говорят. Например преди няколко дни се създаде нова парламентарна група, нейните представители казаха – ние сме доказали, че работим за България, но това е само една фраза, която просто се хвърля в медийното пространство и не значи нищо за никого.

Явор Дачков: Метафората на последните избори беше – давам ти 50 лв. и ти гласуваш. Не че беше решаващо при вота, но се превърна в обобщаващ образ на това, за което говорите.

Явор Гърдев: Да, така е. Но по-големият проблем е, че този процес не е единствено български. Политиката се икономизира в световен мащаб, започва да се идентифицира единствено с конфигурирането и преконфигурирането на икономически и властови ресурси и интереси, които се преразпределят в пространството. За хуманни и граждански ценности става дума само когато трябва да се хвърля прах в очите на населението. У нас проблемът е по-остър, защото сме напълно беззащитни да се справим с глобализационния поток, той някак ни помете и симптомите за това са очебийни. И понеже обществото ни няма собствени устои и ценности, за които да се държи, от които да не иска да се откаже, се получи тази дивашка форма на цинизъм в политиката.

Явор Дачков: Владислав, нека се върнем две години и половина назад, когато се учредяваше ДСБ. Вие тогава специално се върнахте от Америка, за да участвате в този процес. Тогава именно посланието за кауза в политиката пълнеше онези зали. Какво се случи след това, защо не успя и този опит?

Владислав Тодоров: Вероятно опитът не успя поради разнообразни причини. Но това, което не подлежи на дискусия днес, е, че ДСБ от създаването си досега мина през поредица тежки изборни загуби. Налице е масирано оттегляне на доверието от нея и от нейния председател, доколкото тя се отъждествява с него. В някакъв смисъл ДСБ е кожата на едно известно на всички лице. Към днешна дата тази партия е в състояние на тежък дефицит на доверие, както и цялата десница.

В този си вид българската десница е очевидно безсмислена. Интересно би било да се обърнем назад, да хвърлим един пообщ поглед и да видим, че десницата на прехода дойде с много ясни каузи и решителни послания, поради което акумулира голяма подкрепа. Тя взе изборите едва ли не от улицата, на вълната на протестите, след което управлява начело с Иван Костов. После внезапно олекна, претърпя тежка загуба на парламентарните избори, после на местните, и пак загуби, загуби, загуби. Десницата продължава да пише историята на своята електорална катастрофа. Към днешна дата числата, които измерват доверието в нея, са направо мизерни.

Проектът на десницата, ориентиран България на запад,

към членството в НАТО и Европейския съюз, се състоя. Парадоксът е, че тази програма бе реализирана от нейните опоненти, първо от либералния център – НДСВ – при приемането в НАТО, а после от тройната коалиция начело с левицата – при влизането в ЕС. В този смисъл на десницата ѝ беше отнета възможността да приключи изпълнението на програмата си. Освен това в хода на прехода на българското политическо управление бяха отнети основни инструменти, спрямо които се открояват разликите между левите и десните политики. Има традиционни разделители на лявото и дясното управление, които не действат в България поради различните бордове, на които тя виса – политически и финансови. За неопределено време българското управление ще бъде детерминирано от волята и правилата на международните институции, което е добре и по този въпрос има консенсус между левите и десните, следователно не могат да възникват сериозни различия между тях по отношение на леви или десни разбирания за правене на „голяма“ политика и прилагане на „малки“ политики. Оттук следва въпросът как да се ориентира избирателят. Той може да се ориентира или биографично носталгично, по историята на своите предшви гласувания, или физиономично, по лицата и физиономистите, за които му предлагат да гласува, или въобще да загърби правото си на глас. Бойко Борисов е типична физиономична оферта, с умерено дясно популистско говорене и обещание за стриктно обслужване на всички бордове, на които висим.

Явор Дачков: А какво става с тези, които гласуват исторически? Защото по този начин не гласуваш за настоящето и бъдещето, а за представата за едно минало, което няма как да се върне. Това, че Иван Костов е управлявал добре през 1997–2001 г., не означава, че ще се върне на власт.

Владислав Тодоров: По някакъв начин. Десницата е като банка, оказала се пирамида поради остър дефицит на политически капитал или гражданско доверие. Пирамидите обслужват фараоните и никого друго.

Явор Дачков: Явор, бихте ли направили една ретроспекция на начина, по който се променя вашата мотивация да гласувате?

Явор Гърдев: Аз още не съм се отказал да гласувам, продължавам да го правя, но мотивацията ми за това започва да страда от все по-големи дефицити. В момента гласувам, за да подгържам единна и последователна историята на своите гласувания, и затова моята политическа пристрастност вече може да се квалифицира като историческа. Актуална мотивация започва все по-осезаемо да ми липсва, доминира споменът за миналото. Въпросът за политическата подкрепа и доверие се свежда до един исторически корен – че аз и моята общност по времето на прехода гласувахме за силите, които трябваше да го осъществят, защото категорично се разграничавахме от предходното статукво. Но тази мотивация можеше да поддържа гласуването само в ситуацията на прехода. В следпредходната ситуация нещата се променят, най-малкото по био-

от дебата, а от лъжите

логически причини. Идват нови поколения, които правят въпроса за антикомунизма например направо неактуален. Тази тема вече не може да бъде източник на актуално зареждане, на актуална мотивация за политическо действие. В този смисъл антикомунистическият код и други подобни кодове вече не могат да упражняват влияние и са вече извън актуалната ситуация. Неадекватни са. Трябва да признаем, че изборът за мен става все по-труден: или трябва да го сведа до разпознаване на директен практически интерес, с който изкуствено да се свърже, за да уда да гласувам, или трябва да продължа да гласувам исторически, или трябва да се откажа да гласувам.

Аз не искам да ходя да гласувам за нещо, което е поредно конюнктурно преливане, какъвто е случаят с ГЕРБ. Не виждам нищо ново в цялата тази работа, просто се оформя поредната конфигурация, която като че ли неизбежно ще дойде на власт, защото в Източна Европа логиката е такава – никой не може да управлява повече от един мандат. За четири години гражданите се отбавят от поредното управление и го изхвърлят – това не е само в България. По-предвидливите хора, на базата на своя нюх, който е не просто прагматичен, той е циничен, се ориентират накъде духа вятърът и в края на краищата същите конфигурации отново идват на власт, макар и под други имена. Не виждам особена трагедия в това, че някаква конюнктурна конфигурация, по-голямата част от която се казва ГЕРБ, а по-малката, да кажем, СДС, ще дойде на власт, защото това са хора, които и преди са били на власт. Просто сега приемат ново име, избират си нов лидер, който би могъл да ги доведе на власт, и така нещата се повтарят и почти изцяло се възпроизвеждат, уж обновени.

Явор Дачков: Спомням си, че преди две години и половина, когато се задаваше ДСБ, се казваше, че гражданите нямат политическо представителство и трябва да го получат. Този въпрос продължава ли да бъде актуален?

Владислав Тодоров: Според мен – да. Числата го доказват. Все повече граждани отказват да гласуват за десницата на прехода. Десницата е изпаднала в електорална безтегловност. Поради това различни нейни блуждаещи парчета днес се чудят къде да емигрират или с отбавяне да се хванат за ръце и да се опитат да прескочат четирипроцентната бариера. В крайна сметка става дума за оцеляването не на каузи, а на стари лица, които искат да се преповторят в следващия парламент. Оттук

насетне, който гласува за тази десница или десници, върши синдикална работа – намира работа на обичайните заподозрени в следващия парламент.

Явор Дачков: А как би могла да изглежда политиката на бъдещето за тези, които не искат да гласуват за ГЕРБ? Напоследък на много места се дискутира евентуална нова дясна платформа. Това може да стане, може и да не стане, но как според вас би трябвало да се гледа на такава политика, какви биха могли да бъдат отправните точки? Лидер, идеология, прагматизъм?

Владислав Тодоров: Ако говорим откровено, става дума за едно рестартиране, при което трябва да се действа във всички посоки. Нищо не трябва да се изключва. Нужна е максимално мека, включваща и гостоприемна инициатива. Според мен става дума наистина за коренна ревизия и преосмисляне на големите думи и идеи, но първо трябва да се назоват нещата със собствените им имена, да се види за какво е ставало дума през цялото това време и каква е днес реалната ситуация. Трябва да се състои дебат, полемика, битка на идеи. Това е процес, който сам по себе си е хаотичен. Трудно може да бъде планиран или подчинен на някаква презумпция. Нека тече, нека се разрази.

Явор Дачков: Но някои биха казали – ето тази полемика съсипе дясното. Левите си мъчат и са си много добре.

Владислав Тодоров: Нищо подобно. Дясното бе съсипано не от дебата, а от лъжите. Предизборни лъжи – изберете нас, няма да ви разочароваме, и следизборни лъжи – ние пак победихме. Имаме десетгодишна история на скъсване с реалността, история на откровенно лъготене. Трябва да прочистим речника и главите си, за можем да се върнем в реалността.

Въпросът е какво да се прави оттук напред. В началото, когато правехме ДСБ, мислех, че е възможно да се реформира десницата и да се изработи формула на ново ясно мнозинство. Ново мнозинство, което няма да бъде ярко и приоритетно антикомунистическо, доколкото преходът прати антикомунизма в историята. Трябва да се търси друга теза за полемика. Но стана така, че не само мнозинство не се получи, не можа да се формира и някакво що-годе смислено малцинство в лицето на ДСБ. Мисля си, че трябва да се откажем от мегаломанската амбиция да създаваме нов формат, с който ще се взима властта. Трябва да се мисли за създаването на някакво смислено дясно малцинство, което да

докаже себе си като релевантна опозиция. Ако това стане, то постепенно ще се разрасне и ще има по-големи шансове.

Явор Дачков: Всъщност това е въпросът за политическата общност, която досега в България беше мислена само през призмата на лидера. Много е трудно да се създаде всякаква общност, особено политическа, на базата на идеята за равнопоставеност, за ценността на другия. Възможно ли е това, или сме такова общество, че можем без доминантен лидер?

Явор Гърдев: Проблемът поскоро е в това, че е много силно влиянието на конюнктурата, т.е. много трудно е да се промени манталитетът на българската държава. Всякаква кауза, която цели промяна на това общество, се изправя на първо място пред този проблем. Тази конюнктурност „всмуква“ всяка идея, всеки импулс на гражданска основа. В българското общество витае наивната заблуда, че ако има един добър лидер, който да вземе властта, той ще промени нещата, ще ни оправи, иначе казано. Това е упорита илюзия, защото, идвайки на власт, лидерът веднага бива всмукан от конюнктурата, която започва да му диктува какво да прави, а не обратното. Той може да се гържи относително

радикално, но колкото по-радикално се гържи, толкова по-бързо настъпва краят му, защото конюнктурата има своите инструменти да го изхвърли като чуждо тяло, ако я застрашава.

Като цяло живеем в една корумпираща среда, която бързо засмуква и гражданските партии, ако все пак успеят да гойдат на власт. Да, би могла да се завихри гражданска енергия, която да доведе на власт свестен лидер, но трудното идва след това, защото гражданите очакват от него митологични подвизи, а той влиза в средата, принуден е да работи с нейните методи и тя го корумпира, а ако не успее, го изхвърля. След което се връщаме в изходно положение.

Затова казвам, че проблемът е не само в дясното. За мен проблемът е, че не виждам общности. Не виждам не само дясна, но и лява политическа общност. Общностите, които искат да защитават каузи, засега не успяват да получат валидност във властта. Енергията им винаги остава на прага на властта, след като е въвела лидера вътре. Не е зле да се откажем и от инфантилното вайкане, когато „неочаквано“ за всички се оказва, че поредният лидер се е оказал „неправилният“, защото ни е разочаровал. Бихме били по-предвидливи, ако не се захласваме в предварително свръхочарование, което предвещава последващо грозно разочарование. Идването на власт на царя се случи по този начин, идването на Бойко Борисов на власт ще се случи по същия начин. Аман от емоционални политически мелодрами: няма „автентичен“ лидер в политически смисъл, това е чиста митология за примати. Трябва да спрем да се отнасяме към политическия процес по религиозен, даже по-точно казано – по суверен начин. Не очакваме лидер или управленец, който да реши конкретни проблеми, а някакъв месия, който да пречисти цялото общество. Тоест искаме от политиката нещо, което тя вече не може да ни даде. Колкото го ляво и дясно, за мен продължава да е проблем дали съм автентично десен или автентично ляв, защото съм наясно, че настройката ми против комунистите и против левите е исторически обусловена – тук, в моята страна. Дали съм автентично десен, още не знам, тъй като не мога да го изпробвам в някаква релевантна политическа ситуация. Тоест признавам, че все още гласувам „исторически“, т.е. „против“.

Явор Дачков: Признавам, че и аз съм използвал тази идея за автентичността, но всъщност автентичността се измерва единствено на избори. Процентите в нощта на изборите определят доколко си автентичен. ☺

Вече никой не се преструва, че разбира какво е син квадрат.

Йордан ЙОРДАНОВ,
бивш директор на АЕЦ
„Козлодуй“, енергиен ек-
сперт и директор на
Консултантска къща
„Нуклеон“ ООД,
съветник в ЕП

Реактор в Козлодуй, а не АЕЦ в Белене

Или 1 млрд. срещу 4 млрд. евро

Преди две седмици една от централните теми в медиите беше разрешението на ЕК за строежа на АЕЦ „Белене“, който ще струва 4 млрд. евро. Въпреки това тази тема обаче сякаш се коментира недостатъчно и едностранчиво, като не се засяга българската енергийна политика като цяло, а се акцентира единствено на проекта за новата атомна централа.

Затова е полезно да припомним откога и защо започнаха проблемите с електроенергията в България. Както и да обясним, че е възможно избягването на огромната социална тежест, свързана с АЕЦ „Белене“.

Спирането на малките реактори на АЕЦ „Козлодуй“ не беше европейско изискване, както се твърди, а проблем, който сами си създадохме. В началото на 90-те години ЕС направи сканиране на всички ядрени и енергийни мощности в бившите социалистически страни, вкл. и в България. По икономически причини тогава беше спряна АЕЦ „Белене“. Правителството на Любен Берков подписа споразумение за двайсет и няколко милиона екло, че ще спрем първи и втори реактор на АЕЦ „Козлодуй“ през 1997 г. и трети и четвърти през 1998 г. Това споразумение не беше ратифицирано от парламента, но България следваше да го спазва. С идването на власт на правителството на ОДС започна и натискът върху България за изпълнението на тези условия. Политическата обстановка обаче беше много тежка и ЕС отложи решаването на проблема. През 1999 г. въпросът отново беше поставен. Правителството на ОДС успя да преговори сроковете за затваряне на реакторите. Записа се, че първи и втори реактор ще бъдат дефинитивно затворени в края на 2002 г., а за трети и четвърти реактор ще бъдат водени преговори. ЕС настояваше те да бъдат спрени през 2006 г., а ние бяхме на позицията да си изкарат проектния срок на експлоатация, който е тридесетгодишен, т.е. да бъдат затворени през 2010–2012 г. В периода, за който става дума, бях изпълнителен директор на АЕЦ „Козлодуй“ и ние действително спряхме модернизациите на първи и втори реактор и хвърлихме усилията си върху трети и четвърти реактор. Целта беше прочутата партньорска проверка да докаже правилността на нашата позиция. И тя я доказа. Но с идването на следващото правителство на Симеон Сакскобургготски на власт се издигна тезата, че ЕС няма да ни приеме, ако не спрем трети и четвърти реактор. Правителството на Иван Костов беше обвинено, че е договорило тези неизгодни за страната условия, а истината, че то просто успя да отложи сроковете от споразумението, подписано от Л. Берков, умело беше „забравена“.

Оттогава датата и фразата на премиера Сакскобургготски, че ще спрем АЕЦ „Козлодуй“ и ще строим АЕЦ „Белене“. С цел лан-

сирането на тази идея неговото правителство преработи стратегията за енергийно развитие на България, като се заложи през 2008 г. да заработи първият, а през 2009 г. вторият реактор в Белене. И тук е мястото категорично да се подчертае, че членството ни в ЕС не зависеше от затварянето на двата реактора в Козлодуй. България просто трябваше да продължи да води преговорите така, че трети и четвърти реактор да си завършат проектния срок на експлоатация. Тогава нямаше да има тази криза, пред която сме изправени днес.

Несъмнено в световен мащаб ядрената енергетика няма алтернатива в близките 50–60 години, докато има запаси на въглища, нефт и газ. Затова и страни като Франция, Япония и др. развиват ядрена енергетика, за да са енергийно независими и дори да продават електроенергия на съседни страни. България имаше много мощна атомна централа, бяхме на 6-о място в света, сега имаме само два реактора по 1000 мегавата. В този контекст е правилно, че се мисли за втора ядрена площадка в Белене, т.е. за развиване на ядрената енергетика. Не трябва обаче да се забравя, че като държава, член на ЕС и НАТО, България не може да не се

съобразява с изискванията на тези организации. Едно от тях е свързано със сеизмиката, която действително е един от проблемите при този проект. Разликата в сеизмиката на Белене и Козлодуй е една степен. Това означава, че проектът се осъществява и се удължава периодът на строителството и лицензирането му. Целта е да се покрие по-големият риск от земетресения. Друго важно изискване на ЕС е да се спазва частта за диверсификация на енергийните доставки, в конкретния случай – на ядреното гориво. Ако спазим условието, записано в глава „Енергетика“ между България и ЕС за диверсификация на ядреното гориво, внасяно от трети страни, в случая – от Русия, за АЕЦ „Белене“, би трябвало да се знае, че проектът на новата атомна централа трябва да допуска ползването и на друго ядрено гориво освен руското. Така например е направена атомната централа в Чехия – АЕЦ „Темелин“, която работи с американско ядрено гориво, произведено от „Уестингхаус“ в Испания, но може да работи и с руско ядрено гориво при определени условия. Проектът, по който се работи в момента за АЕЦ „Белене“, е само за руско ядрено гориво, т.е. системата за управление и защи-

та е като тази в АЕЦ „Козлодуй“, където реакторите могат да работят само с руско ядрено гориво. Този проект дефинитивно не допуска ползването на друго ядрено гориво освен руското. Това означава допълнителна зависимост на България от Русия, т.е. освен зависимостта за доставки на ядрено гориво за АЕЦ „Козлодуй“, тази зависимост остава и за АЕЦ „Белене“. Къде тогава е диверсификацията, след като е известно, че в момента България е зависима на 80% от доставките на горива от Русия?

Изискването за диверсификация задължава българската страна да промени проекта и да заложи подобна на чешката система за управление и защита, тук „Уестингхаус“. Това съществено променя проекта, но и ще даде на България независимост от доставчика. Това са смисълът и съдържанието на изискванията за диверсификацията на доставките. И тук следва да се подчертае, че не говорим срещу Русия, а говорим за независимостта на България по отношение на доставките на ядрено гориво през близките 60 години след построяването на АЕЦ „Белене“. И именно затова и в решението, изработено от ЕС, изречението, свързано с диверсификацията, е под-

чертано с червен цвят. Очевидно е желанието на ЕС да наблегне на това изискване и да подсказва на българското правителство какво трябва да направи. Ако обаче ЕС допусне проекта на АЕЦ „Белене“ да се изпълни само за руско ядрено гориво, ще се окаже, че и там има подкупни служители, каквито има в България и Русия.

Друг аспект, върху който също се акцентира, е искането на ЕС да съгласуваме проекта с всички компетентни органи както у нас, така и в съседните страни. В този контекст трябва да се постави и въпросът за социалната тежест. Достатъчно се говореше, когато ние ръководехме АЕЦ „Козлодуй“ по време на управлението на ОДС, за построяването на седми и осми реактор, които бяха заложени по проект още преди. За тях има площадка, те са лицензирани, т.е. не е необходимо да бъдат първо лицензирани от съседните страни, и най-важното – всички спомагателни съоръжения, които не са включени в тази цена от 4 милиарда, вече са построени в АЕЦ „Козлодуй“. С други думи, като сме спрели четири реактора, ние имаме достатъчно персонал и разполагаме с всички други съоръжения, които са ни необходими за построяването на други два реактора на налична и лицензирана площадка. Ако тогава бяхме пристъпили към реализиране на тази идея, седми реактор вече щеше да работи, персоналът щеше да е запазен. Ако в близките 2–3 години се започне строителството на АЕЦ „Белене“, първият реактор ще влезе в действие най-рано през 2020–2025 г. Защото процесът на построяването на една атомна централа вече е твърде продължителен, лицензирането на проекта, после на площадката, получаването на необходимите съгласия от компетентните органи също отнемат много време. Трябва да се докаже както пред ЕС, така и пред инвеститорите, че атомната централа ще е безопасна. И затова и говорим за социалната тежест, която българските данъкоплатци ще поемат през тези 15–20 години. Докато цената на седмия реактор в Козлодуй ще е около 1 милиард евро, които ще бъдат разхвърляни в период между 5 и 7 години, колкото са необходими за неговото построяване. Получава се сумата от 150–200 милиона на година, следователно енергетиката може сама да финансира изграждането на този седми реактор в Козлодуй, който от своя страна в бъдеще би могъл да финансира и една бъдеща атомна централа. Вместо сега да се търси външен инвеститор, който естествено ще иска и сам да си продава електроенергията в продължение на 15 години.

Много важно е заключението, че ако бяхме построили тези заместващи мощности – седми и осми реактор, в Козлодуй, днес можехме спокойно да работим по алтернативата АЕЦ „Белене“, без да се притесняваме от сътресенията, които сега ни очакват. И не е късно все още да построим поне един реактор и една турбинна зала с генератори, защото има лицензиран проект и площадка. Въпрос е на обществен натиск и на взимане на политическо решение от страна на правителството. ©

ИЗГУБЕНИ В ЧУДЕСАТА

Дядо Коледа vs Дядо Мраз

Александра ГЮЗЕЛЕВА

В очакване Дядо Коледа да разгадае най-последните подаръци някои от най-послушните и най-папкащите през годината се оказаха нетърпеливи. „Да вземем да си похарчим 1 милиард от бюджетния излишък!“, предложиха те. И си го похарчиха, тъй като си имат едно наум, че Дядо Коледа може и да не е прочел всички писма с желаниа адрес на подателя: НС, РБ. Пък и Дядо Коледа от Лапландия все още не успява да докаже, че превъзхожда Дядо Мраз от Сибир. Впрочем Дядо Мраз официално е съобщил, че ще пристигне в началото на следващата година с големи гарове и ще черпи много за премиерския пост. Така че торбата с подаръците беше развързана и, както обикновено, от нея беше взето най-вече за обществено значими каузи, като построяване и ремонт на пътища, борба с акариите, водна магистрала за скумрише, мотокрос и други дохо-

доносни мероприятия. Тези, които почувстваха, че надали ще получат подаръци при подобен отчет на слушането, решиха да си ги вземат сами. Насърчи ги вожът и учителят на икономическите чудеса през изминалата половин година, побелителят на спекулата, чуждестранните туристи и домашните туристи, министърът на икономиката и енергетиката Петър Димитров. Той побели: „Практиката е да готвят песимистична, реалистична и оптимистична прогноза“. Думите му се отнасяха до Националната електрическа компания, но всички, които в училище залягаха над политикономията, настръгнаха. Те знаеха, че според хрумките на първовожда Ленин електрификацията плюс национализацията води до фатални резултати в икономиката. Затова доста хора предпочетоха да вземат съдбата в свои ръце и да заложат на оптимистичната прогноза. „Офицер сви танк“, осведоми

вестник „Стандарт“. Горкичкият военнослужец се нарежда до търговците на цветни метали, тъй като бойното съоръжение, марка „Майбах“, било произведено през Втората световна война и може да бъде употребено само за скраб или за произведение на изкуството. Но за българската армия, която се превръща в професионална – или добро, или нищо. По-интересно е как антиката е преминала през границата и е отпътувала за Германия. Като обикновени граждани, незапознати с чудесата по българските митници, само можем да си представим как е преминал разговорът между оторизираните представители на гържавата. – Добър ден! – Добър ден! – Какво е това? – Това е танк. – А, браво! Хайде, минавайте бързо, че пияните прокурори за вас са нетърпеливи и много биткат с клаксоните. Вероятно така български

танк на фирмата „Майбах“ напуска пределите на страната, управляван от ямболски офицер, за да се отправя към родината си Германия. Една вълнуваща коледна история. Краят ѝ не би бил толкова щастлив, ако през границата преминаваха трамваи. Единствената причина не е завишеният митнически контрол, а техническата невъзможност. Ако трамваите разполагаха с обезпечено трасе през някой контролно-пропускателен пункт, не би имало проблем да се извозват за чужди гържави. Ако в НЕК си бяха свършили работата, директорите на „Трамкар“ и „Столичен електротранспорт“ щяха да печелят достатъчно, да не се обвиняват един друг и да занимават всички останали със своите имуществени спорове. Да заложат на сигурно решиха депутатите от Народното събрание. За да не разчитат на НЕК, „Трамкар“, „Столичен електротранспорт“ и ямбол-

ското танково погрзделение, те си гласуваха добавки за участие в комисии през следващата парламентарна година. „Ще оцелеем“, изпели заместник-министрите на своя шеф Даниел Вълчев. Ако учителите не са разбрали, коледните купони започнаха още през миналата седмица. „Диференцирано! Диференцирано!“, биха припявали те в случай, че някой ги беше поканил. Дядо Мраз е преминал през всички ведомства. Специално е посетил тържеството на МВР в Боровец и от торбата с подаръците е извадил само един, най-ценния дар – Агенцията по национална сигурност. Дядо Коледа може да бъде вкаран в нейните регистри и загържан за двадесет и четири часа, тъй като застрашава националната сигурност при посещението на Дядо Мраз. Най-добре да си стои в Лапландия и добре да си направи сметката какви еврофондове ще гари. Ако не може, газът е зад нас с Дядо Мраз! Честито Рождество Христово! ☺

КИЧ НА СЕДМИЦАТА

ДВОЙНА ПРЕДАВКА

19 декември 2007 г., в. „24 часа“: „Премянов кумува на Миглена Ангелова наред пости“. Спокойно кичът можеше да свърши дотук и, сигурни сме, това щеше да бъде достатъчно забавно, за да не си правим труда да напъгаме сили и да пишем още, за да запълним медийната страница. Но уви, кичът не свършва до тук, а продължава до края на публикацията, която мъдро е позиционирана в рубриката „Оживление“ на последна страница заедно с други много важни светски събития, като „Първанов гледа филм за Вежди Рашидов в Народния“, „Джако се разпада“ (става въпрос за Майкъл Джексън) и няколко съобщения за рождени дни. Но да се върнем към поредната сватба на Миглена Ангелова и публикацията на Дима Максимова. Под заглавието, което ви цитирахме по-горе, дискретно е споменато следното незначително съобщение: „Гардове отнемат апарата на фотограф, чупят му главата“. Както се казва – един гледа сватба, а други светкавица. Но ето как започнало всичко: „Красимир Премянов и съпругата му Валерия кумуваха вчера на сватбата на тв водещата Миглена Ангелова, помрачена от скандал между гардове и фоторепортер. Известната като „2-жа Искрено и лично“ се ожени в Арбанаси пред 60 гости“. Дотук имахме Премянов, „2-жа Искрено и лично“, скандал и 60 гости. Както се казва, нищо ново под слънцето. Сега обаче започва и голямата мистерия около Ангелова и нейната сватба. „Енергичната дама се връче на новия си избраник 48-годишния Живко Чакраччиев, който е председател на конфе-

дацията на браншовите организации на частните охранители. Младоженецът освен това е рицар на Ордена на тамплиерите, а Миглена неотдавна стана почетна дама на храма. И за двамата това се брои за четвърти брак“. Ето как на пръв поглед рутинният за Миглена Ангелова акт на бракосъчетанието (все пак от публикацията разбираме, че „енергичната дама“ се жени за четвърти път) започва да придобива загадъчност – рицар Живко, тамплиери, „почетна дама на храма“ Миглена, частни охранители... Изобщо тайнственост лъха от персонажите на тази грама. Но това не е всичко – мистерията тепърва предстои. „Церемонията трябваше да започне от 15 ч. в комплекс „Винпалас“, но кметът на селото Тошо Кръстев чака двойката повече от 40 минути. Оказа се, че сватбата е започнала с пазена в дълбока тайна църковна церемония в храма „Св. 40 мъченици“ във Велико Търново. За нея разрешение дал лично шефът на НИМ Божидар Димитров. Тъкмо там пострадал фотографът от „Експрес“ Тони Шаварш. Той снимал младоженците пред църквата, но правата за медийно отазяване на сватбата били дадени на Венета Райкова предава-

нето ѝ по Нова ТВ, „горещо“ му попречили“. Ако не сте разбрали смисъла на последното изречение, сме длъжни да ви съобщим, че и ние не го разбрахме. Може би това е част от шифъра, който е вложен в тайнствената публикация, и този шифър може да бъде разгадан само от рицар тамплиер или от енергична дама на храма, женена четири пъти. Разбира се, няма как да не отчетем и яркото присъствие на Божидар Димитров, без когото очевидно нищо не може да мине в тази гържава. Иначе дълбоко пазената тайна за сватбата на Миглена Ангелова е отразена освен в „24 часа“ и във всички останали всекидневници, сайтове и средства за масова комуникация. Но нека да се върнем към скромното сватбено тържество. „Шаварш се качил в колата да си ходи, но в този момент съпругът на Миглена – Живко, отворил задната врата и грабнал фотоапарата, остава на седалката. Това потърпевшият разказа пред полицаи. Фотографът се опитал да си възвърне имуществото и гардовете се навъртели върху него, повалили го на земята и разкъраха му главата му. Апаратът останал в младоженеца, поради което медията е подала жалба за кражба до полицията“.

Вижда се, че на сватбата освен рицари и охранители са присъствали и полицаи. Но нека да видим как завършва вълнуващият репортаж на Дима Максимова. Следва неочакван обрат на дописката: „Сега са коледните пости и църковни бракове не се извършват. Кошунство е да се скверни светинята, още повече кога-

то съпрузите не се връчат за първи път“, негодува местен свещеник“. Съмняваме се, че е извършено кошунство, след като церемонията е разрешена от Божидар Димитров, и поздравяваме рицаря Живко и дамата на храма Миглена със „Слава, слава, на тебе, народе наш! Сега и во веки веков! (пауза) Слава!“.

Константин-Кирил Философ в традицията на Месроп

Нова светлина върху създаването на славянска писмена култура през IX в.

През лятото в Германия излезе от печат книгата на Готфрид Шрам „Славянският език в богослужението“, която беше представена на българските читатели в „Капитал Лайт“ в началото на юни. Като специалист по източноевропейска история, Шрам смята, че ако се разглежда създаването на глаголицата в един по-широк времеви и географски контекст, като се обърне внимание върху ранните контакти на славяните с християнството и се включат и наблюдения върху кавказките християнски култури, това би хвърлило нова светлина върху делото на Кирил и Методий. Монографията действително предлага необичайни и пренебрегвани досега идеи и хипотези, представени в сбита форма в статията, която неотдавна Г. Шрам изпрати специално за в. ГЛАСОВЕ. В писмото си до главния редактор на вестника германският историк споделя своето желание да постави началото на дискусия по темата, в която би следвало да участват специалисти от различни области на знанието, а не само слависти и византолози. Публикуваме статията с незначителни съкращения.

Готфрид ШРАМ

Глаголицата се приема като продължение на една по-рано заложена в Източната църква традиция богослужбната литература на негръцките народи да бъде на съответните национални езици. Константин-Кирил всъщност рязко излиза от Византийската традиция, защото нови национални писмености никога не се създават в рамките на византийската империя, а са израз на регионална независимост, каквато Византия през IX в. толерира единствено отвъд границите на империята. Освен това, след отделянето на коптите от единството на Църквата и прекратяването на отношенията им с Константинопол, липсва жива традиция гръцката азбука да се надгражда за нуждите на други народи. Там, където има (колебливи) наченки на българска писмена култура преди покръстването през 864–865 г., те винаги са писани с наличните гръцки букви. А и национално-специфични азбуки през IX в. будят съмнения за ерес.

Затова следва да бъде обяснено защо Константин не се съобразява с обичайната традиция в Западната църква за използване на националния език просто като втори език в богослужението. За съпротивата на Византия срещу културния проект на Константин ние разбираме индиректно от диспута му във Венеция. Там неговите противници принадлежат към Западната църква, но те използват аргументи, които вероятно са отправени срещу него още в Източната църква.

През 866 г. той иска да използва дипломатическата мисия при хазарите за християнска мисионерска цел. Съобразявайки се със силната еврейска конкуренция, Константин възнамерява да следва семитската азбука, като се ориентира към нейни по-съвременни варианти, в които се използват точки и тирета за изразяване на гласните. Между 860 и 863 г. обаче се отказва от това намерение ве-

роятно не само заради неуспеха си при хазарите. С глаголицата той търсва в съвсем различна посока в момента, когато се запознава с кавказките християнски култури. Сходствата между неговия културен модел и създадената от Месроп традиция са поразителни:

- И в двата случая са разработени писмени системи, които искат да се разграничат от останалите писмености чрез различни графемни и които са предназначени за съответния език, неразполагащ до момента с писменост.

- Когато се създават трите нови писмени култури, при преводите винаги се внимава за точно предаване на смисъла, елегантност на стила и разбираемост. Създателите използват такъв речник, който налага допълването му с думи заемки само в ограничени случаи. Стремелът е възникналите текстове да звучат максимално познато на слушателите.

- От самото начало се наблюдава стремеж към литератури, които обхващат всички области на духовния живот, вкл. и светските жанрове.

В културния модел на Константинския славизъм всяка от основните характеристики има кавказко съответствие. След провала на хазарската мисия, когато се подготвя за славянската мисия, той прилага обмислено и разумно върху този народ именно културния модел, който е развит и чудесно съхранен при два християнски народа на юг от Кавказ.

Как е станало това? Около Константин навсякъде и по всяко време има грузински и арменски монаси, които са разсянявали и разпространявали кавказките християнски култури: и в Константинопол, и в манастирите във Витиния на юг от Мраморно море, където братът на Константин, Методий, ръководи един от манастирите. А това за нашата теза е най-важното! Във Витинските манастири по това време се нами-

Константин-Кирил Философ

ра странстващият грузински монах Иларион, който още приживе е приеман като светец. Той е свикнал с използването на родния си език в богослужението (вкл. и в литургията) от своята транскавказка родина, но и от манастирите в Светите земи. Иларион въвежда практиката и във Витиния въпреки първоначалната съпротива. Тази впечатляваща личност ни предоставя ключа към делото на Константин.

Желанието на Константин да въведе говоримия славянски език в богослужението очевидно е окуратно от кавказките богослужения, които бързо се възприемат във Витиния. Как Византия ще успее да получи подкрепата на онази водеща византийска прослойка, към която самият Константин принадлежи, за гръцката му идея? Със сигурност той използва всичко, което грузинските монаси въодушевяват са му разяснявали. Независимите християнски национални култури изразяват ролята на бащинони за младите, а и за застрашените християнски общности в периферията на Византия. Този модел става възможен и за славяните. В случая ползотворно влияние има

също и фактът, че в България византийските опити за покръстване се конкурират с Рим, който обаче не успява да направи съответстващо предложение. Константин поддържа покрай брат си близки отношения с Църквата, а покрай собствената си дипломатическа дейност в миналото има и множество връзки със светските управляващи кръгове. И той вероятно лансира този модел на славизма като проект, който прекрасно отговаря на имперските интереси на Византия. Изразява го чрез свързването на глаголицата с тяхната писмена традиция така, както кавказките азбуки следват гръцката азбука, но при избора на графичната форма умно прикрива ориентацията към Византия.

Защо Константин успява още през 863 г. да тръгне към Моравия с група млади ученици, които вече са изучили изобретената от него писменост? Достатъчно ли е било краткото време между завръщането от Крим през 860 г. и тръгването през 863 г.? Може да се твърди, че е било достатъчно, като се има предвид, че в околностите на витинските манастири има много славянски преселници, между които лесно могат да се спечелят млади и възторжени привърженици. Константин-Кирил и Методий от детството си в Солун – град с пре-

димно славянско население, добре познават славянството. Методий допринася с допълнителни знания от опита си на управител на провинция, която също е населена с много славяни. На пръв поглед успехът е твърде бърз, но това е лесно за обяснение при съпоставката със също толкова бързия успех на Месроп.

Защо досега никой не е обмислял сериозно въпроса дали примерът на великия арменец е повлиял върху Константин? Вероятно защото славистите, занимавайки се с графемите на глаголицата, погрешно са разглеждали единствено гръцките образци, без да допускат никога сериозно, че са възможни стимулиращи въздействия и от друго място. Вероятно в случая подмолна роля има и това, че предполагаемата висша степен на оригиналност на делото на Константин е приемана като основна опора за културната самостоятелност на славяните. В допълнение идва и фактът, че явно сред славистите никой не е включил Кавказкия регион в рамките на задълбочените си научни занимания. В резултат от тези фактори се е оформила една гледна точка, от която и до момента историческите изследвания не са успели да излязат. Вместо да се възхищават на оригиналността на Константин, изследователите би трябвало по-скоро да се радват на неговата способност да се учи от другите. Защото именно тя му позволява да извлече полза за славянската мисия от един вече съществуващ на друго място модел.

Какво предстои да се направи? Всяка от представените тези трябва прецизно да бъде проверена, разбира се, в тясно сътрудничество между слависти и специалисти по Кавказкия регион. Ето само някои от въпросите, които спешно се нуждаят от отговор. Има ли в глаголицата извън вече установените графични препратки към еврейската и гръцката азбука също и позоваване на отделни кавказки писмени знаци? Показателно ли е съвпадението на копнето на гръцкия знак за ρh както при арменци и грузинци, така и (вероятно) в пра-глаголицата за търсените от Константин паралели между трите писмени култури? Как трябва да се оценява това, че Месроп предоставя на арменците азбука с 36 и на грузинците – с 37 букви, докато глаголицата е създадена (вероятно) с 38 букви? Важен за нашия контекст също е и въпросът дали констатираните досега на отделни места допирни точки на Константиновото житие с кавказките писмености могат да бъдат допълнени.

Превод от немски език:
Мария Дерменджиева

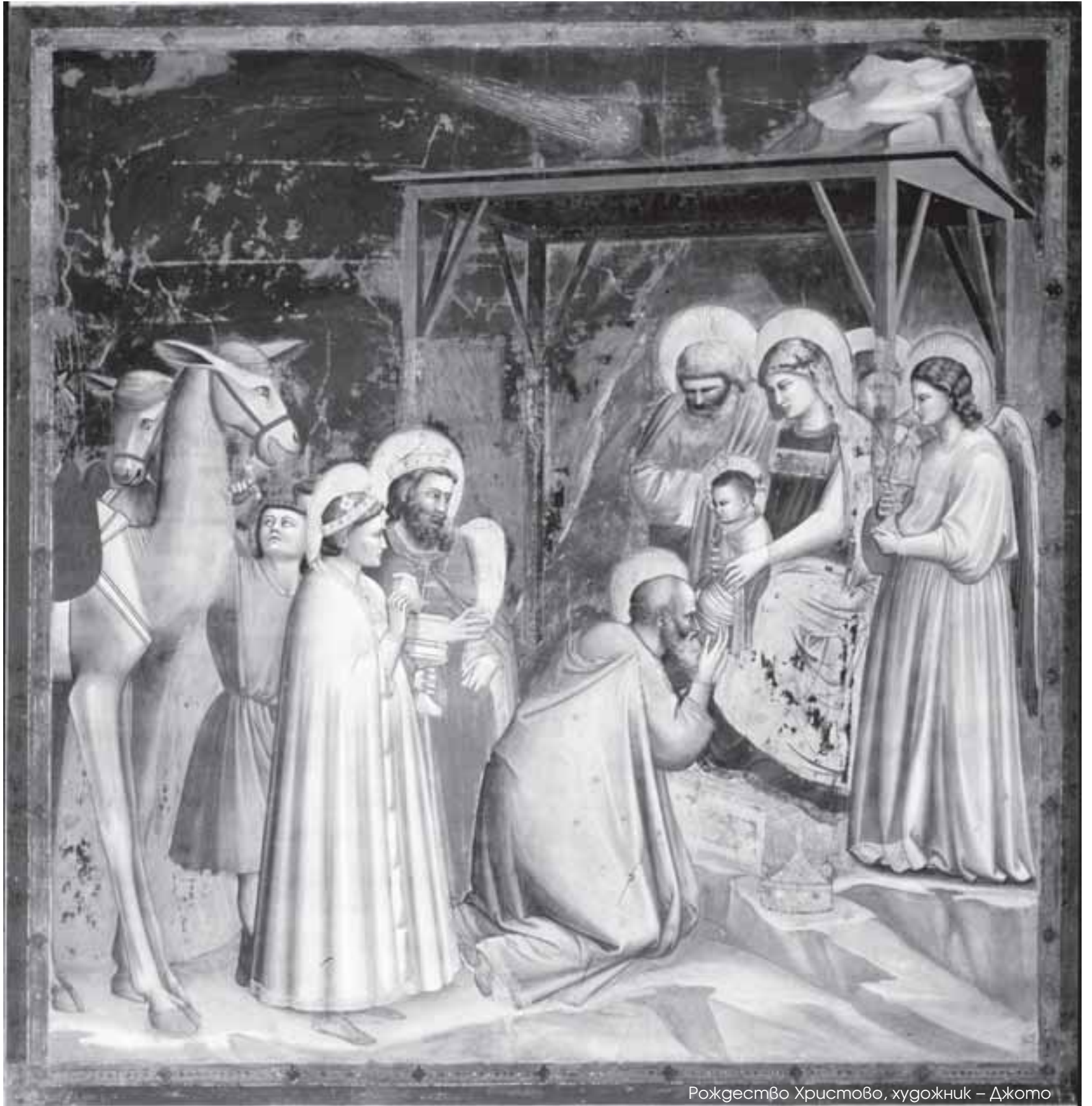
Димитър КОРУДЖИЕВ

Моралната победа е нещо, което гължим на Сина Божии. На Онзи, който беше разпнат преди 2000 години, но владее още човешките души. Представата ни за моралната победа промени нашия живот. Земята беше дотогава едно пространство, където побеждава силата. Единствено тя. Смазаните го признаваха, потомците им го приемаха, но мислеха за отмъщение. Побеждава се по волята на боговете, правото на по-силния не се коментира. Бранил си родината, дома си? Но защо, ако си прав, боговете ти отказват своята защита? Остават легендите за алчните, жестоките, прославените, само за тях. За победителите, проляли много кръв. Човешкият живот е нищо, правото на победените не съществува.

Христос преобърна всичко. Той превърна човешкия живот в най-висша ценност. Защото Бог ни е създал и това е чудо. Всеки от нас е чудо. И не може да се унищожава съществуване, на което Съзателят е вдъхнал разум и дух. Изведнъж заповедта „не убивай“ придоби нов смисъл и посегателството върху живота се превърна в най-тежък грях. Всеки живот, не само на избраните. Бог взе страната на милосърдните и обяви, че в Неговото царство те са по-важни от победителя, който се гордее със своята жестокост и приема себе си като герой.

Иисус преобърна света, който прости на онези, които го погубиха: „Прости им. Отче, те не знаят какво правят“. Законът „зъб за зъб, око за око“ бе веднъж завинаги отречен. Законът на гордостта и отмъщението. Но за да стане това, най-великото събитие в човешката история, появата на Сина Божии в земна плът, се зачева в смирение и бедност. „Какво е по-бедно от пещерата, какво е по-смирено от пелените, в които просия богатството на Твоето Божество?“. Тези литургически думи ни казват защо дошлият на света в Рождественската нощ преобърна мисленето на човечеството и стремежите на милиони хора. Неговото Царство нямаше да бъде като другите царства, които се заволуваха и се разширяваха с меч. Неговата слава нямаше да бъде слава на блясък, страха, грубата сила. Той щеше да съгради дом на народите, в който би се намерила храна за всяка потребност на душата. Потребността ѝ да почита, да благодари, да бъде утешавана, копнежът ѝ да бъде чиста спокойна, жаждата ѝ да обича. Иисус ни показва този общ дом на простотата. Той постави поражението на милосърдния и обичащия над победата на честолюбивия и ненавиждащия. Постави жертвата над палача.

Пред нас се откри нов път. Моралната победа е в отказа да изоставаши пътя на доброто, каквото и да ти струва това, в прощката. В доблестното отстояване на собствените принципи в най-тежък час, но без война, без страх и гняв и единствено с вяра, в превръщането на собствените ти живот в доказателство, че може да има различен свят. Царство Божие на земята. И всичко започна с раждането на

Рождество Христово, художник – Джото

Иисус и моралната победа

Сина Божии в яслата на странноприемницата край Витлеем. Който вярва истински в Него, няма да позволи душата му да бъде поругана. Няма да стане предател и отстъпник заради страха или изгодата, и не ще остави да избуят отмъстителни желания в душата му. А който е спазил своето достойнство и своята душа, е победител.

Победата е първо над самия теб. Тя се случва в минутата, когато някой си е казал: „Няма да отвърна на обидата с обида. Ще прогоня всички лоши чувства. Не ме интересува, че някой ще ме мисли за страхлив. За мен е важно тази опасен човек да не погубва своята душа, защото е човешко съществуване. Божие създание. Ще отговоря на злото с добро и ще опитам така да му помогна. Ака успея, това ще е победа, но не моя, а на Иисус. Ще внеса в света малко мир, малко любов. Ще постъпвам винаги по този начин, даже ако трябва да загина. Ще се опазя. Откакто Синът Божии слезе между нас, тази вътрешна решимост се

ражда в стотици хиляди души. Затова всяка морална победа е и победа на Иисус. Такива хора винаги разбират колко трудно е да преодолееш себе си, тъй като мнителността, гордостта и честолюбието са страшна сила. А мнозина от онези, които не го разбират, биха стигнали далеч по един лош път, ако не ги спираше страхът от земния закон. Иисус създаде нещо различно – закона на сърцето. Той ни прави свободни. Кой друг освен търсещото чистота сърце ще ни каже, че нашето „его“ ни поробва, затваря ни вратите на света, спокойствието и щастие към искрицата от Божии дух у всеки човек? Кой друг ще открие разликата между гордостта и достойнството?

Всеки път, когато водим борба за права кауза, нека го повторим, без страх от поражение и с почтени средства, постигаме моралната победа. Тогава се стремим да не приличаме на силния и безчестен опонент, отхвърляме неговите методи и противопоставяме беззащитна-

та почтеност на неугържимата безскрупулност. Тогава жертваме изгодите, за да опазим чистотата и достойнството си. Моралната победа винаги е лична, но има още едно значение, а то е несравнимо. Тя дава смелост и на другите да отстояват себе си, тя е голям, нерядко велик, пример. Тя е нещо, което присъединява хората към закона на сърцето. Моралният победител винаги е вярващ християнин. Но даже когато не го знае, той е отворен за Словото на Иисус.

Победен и разпнат някога в земния свят, Иисус доказва от 2000 години своята правота. Затова наложи различното отношение към живота. Сега няма по-важна битка от този спор, воден между хората, които не подбират средствата си по пътя към целта, и онези, които не жертват морала заради победата. В многогласното битие на човечеството всеки дава или не дава своя принос да върви животът според Божия план за нас, временните гости на земята. А Божият план изисква човешко единение

чрез вярата и любовта. Не да отхвърлим другите, а да влезем в живота им, да утвърдим с внимание и съчувствие към тях собственото им усещане за лична стойност, да се обединим с тях. Онези, които отхвърлят другите, рушат надеждата ни да живеем в един по-нравствен свят. Но са наказани, защото самите те не получават близост и самотни в часа на равнометката.

Може да си беден и обикновен човек, но ако даваш много нежност, топлина и състрадание, около теб ще витае духът на единението. И ще стигнеш накрая до най-важното единение – с Бога. Защото там, в края на пътя, където Той ни чака, се осъществява голямата и пълна справедливост. Там е мястото, където последните стават първи. Мястото, където всеки неизвестен човек с голямо сърце и вяра влиза в светлината на Царството, в светлината на Иисус. И това е частта на най-истинската му морална победа. А далеч някъде по пътя са останали отхвърлените земни победители. ©

Проф. Венеслав НИКОЛОВ

– Каква музика ще свириш – хубава или модерна?
– Шуберт и Брамс!
– Ооо, чудесно, ще дойдем непременно...

Френската революция от 1789 година току-що е разтърсила основите на осветения от векове ред. Последвалите я войни прекрояват многократно картата на Европа. Но покрай човешкото нещастие, което те носят, духът и идеите на епохата достигат и най-затъмнените кътчета на земята, нанасят окончателен удар на старото време. До календарното начало на следващия век има още цяло десетилетие. И то какви години! Непознати дотогава територии се изследват от неуморимия Александър фон Хумболт. Научни открития променят из основи представите на човечеството за света, който го заобикаля. Гражданските закони във Франция и социалните закони в Англия поставят отделната личност в центъра на обществото. С гимнастиката и първите морски бани модерният човек открива удоволствието да си здрав, задължението да се грижиш за тялото си. Внезапно събуденият интерес към миналото разкрива огромната съкровищница на културни ценности – появяват се съвременния музей, публичната библиотека. Даже модата възприема от Древна Гърция античната фризура, сандалите и туниката – едно малко неочаквано следствие от първия превод на „Илиада“ и „Одисеята“. Първото училище, първата поща, първи алпийски експедиции... Лека кола с парна енергия, локомотив, параход, осветление с газ на улиците, даже електрическата батерия – все открития и постижения, които и досега определят нашия живот. Нека хронологически проследим някои от важните изобретения на тази забележителна епоха:

1790
Основана патентната служба на САЩ. Първата мелница с парна машина в Англия.
Книжни пари, асигнации, във Франция.
Късо подстригване вместо плетка.
Фрак с кърна на врата в мъжката мода.
Основан град Вашингтон.

1791
Първа фабрика за сода – начало на химическата индустрия.
„За електрическите сили на мускулните движения“ – галванизъм.
„Вълшебната флейта“ и „Реквием“ – през декември умира Моцарт.
В Европа навлиза цилиндърът – от кватерската шапка от САЩ.
В женската мода – кок; кринолин.
В Англия производството на въглища нараства от 3 000 000 т за 120 години на 10 000 000 т за една година.
Град Вашингтон – столица.

1792
Оптичен телеграф.
Във Филаделфия е основано Първото химическо дружество в света.

Ах, тази

Граждански брак във Франция.
1-доларова монета в САЩ.
Робеспьер и правото на работа.
Марсилезата.

1793
Излиза първият превод на „Илиада“ и „Одисея“ (от Фос, започнат в 1781 г.).
Последно изгаряне на вещици (в Познан).
Гимнастика за млади (Muths).
Първата публична баня в Травермюнде.

1794
Дълъг панталон, тиранти.
Първото техническо училище и технически музей в Париж.
Робеспьер въвежда култ към висшето същество – религия на разума.

1795
Метрична система във Франция.
Конски трамвай в Англия.
В Англия закон за бедността: приравнява помощите към надницата.
Начало на антропологията. Раси.
Хидравлична преса.
Първото изследване на Омир.
Антична фризура.

1796
Ваксинация срещу шарка.
Кювие обосновава палеонтологията.
„Макробиотиката – или изкуството да си угължиш живота“.

1797
Първите цигари.
Роден Франц Шуберт.
Застреляна е последната мечка в Германия.
Обоснована скалата на геологическите пластове.
Измерена е литографията.

1798
Първо серийно производство на пушка със заменяеми части.
Измерена дебелината и гравитацията на земята.
Братя Шлегел – списание „Атенеум“.
Основана Великата ложка на свободните зидари на Пруссия.
Първи научни изследвания на метеори.
Първа парна машина с високо налягане.
В Англия за първи път е въведен данък общ доход.
Самоучител по плуване.

1799
Първата парна машина в Берлин.
А. фон Хумболт изследва Средна и Южна Америка.
Шилер отива във Ваймар.
Бетховен – първа симфония.
Женска „гръцка“ мода – туника, сандали, сламена шапка.
Хьолдерлин – „Хиперион“.
Кювие – сравнителна анатомия.
Гаус – алгебра.
Намерен е Розетският камък, по който ще бъде разчетено египетското йероглифно писмо.
В Англия за първи път е въведен данък върху печалбата.

*
Ето ни вече в XIX век, читателю. Популярният немски писател Й. Фернау го определя като една от малкото епохи с форма, „времето преди това има само маниери“ – казва той. Нека се опитам да цитирам по-нататък по памет забележителната мисъл: „Да имаш форма означава: сам да си създаваш правила, без сметка, само поради притеснението – от заложения в човека недостоен стремеж – към флегматичност, към егоизъм, към неестетично удобство (вероятно авторът има предвид обикновен мързел!). Маниерите са обичаи – формата е самодисциплина. Маниерите са за другите, формата е за тебе самия“.

Наистина, една от причините и досега да си мислим с носталгия за нашия XIX век, за изпълнените с достойнство големи фигури от нашето възраждане е именно наличието на форма при обществото тогава – всеки е знаел правилата и още по-важното: „Така не се прави“. Вероятно всички си спомняме с умиление за представлението от „Под игото“ и трогателното съучастие на публиката в действието. За нея артистите са реални представители на доброто и злото. Историята на многострадалната Геновева явно е била съзвучна с епохата, тя е една от най-често поставяните в зараждащия се български театър. Нека сега продължим нашето пътуване през XIX век с романтичната творба на Л. Тук.

1800
Л. Тук – „Геновева“.
Първи публичен концерт на Бетховен.
В Сибир е открит замръзнал мамут.
Гражданско училище (реална гимназия по-късно).
Първата поща в Берлин.
Първо изкачване на връх Гросглокнер в Алпите.
Електрическата батерия.

1801
Парна енергия в текстилната индустрия.
А. В. Шлегел превежда Шекспир.
Умира Новалис – поетът на романтизма.

1802
Разчетено клинописното писмо на Вавилон.
Открити морските бани в Травермюнде на Балтийско море.

1803
Първият акумулатор.
Първият локомотив на релси.

1804
Граждански закони (Code civil) във Франция.
Първо пътуване на кола с парна машина във Филаделфия.
Първа фабрика за вакуумно бутилиране.

1805
Морфин.
Кибритената клечка.

1806
Подобрена тъкачната машина.

1807
Фултон – първо пътуване с параход по Хъдзън.
Престилка в женската мода.
Газово осветление на лондонските улици.

1808
Речник „Брокхауз“.

1809
Основано казиното в Баден-Баден.

1811
Основано в Париж първото пресбюро, по-късно агенция за новини „Хавас“.

1812
Първо леене на стомана в Европа –

Круп.

1813
Валсът завладява Европа.
В Бавария е отменено изгарянето на „вещици“.

1814
В Европа доминира английската мода.
Е. Т. А. Хофман – новели.

*
Критичният и образован читател вероятно би могъл да добави към горната таблица и други, също толкова важни изобретения на епохата, културни събития и интересни факти, чиито следи можем да открием и до днес. През следващите десетилетия на новия XIX век наистина се случват много и забележителни събития. Романтизмът, като стил и художествено течение, постепенно преминава в музиката. Шуберт и Вебер вече творят, Паганини е виртуозът par excellence на новото време. Природата още един път щедро подарява на европейската цивилизация редица гении: През 1809 г. е роден Менделсон; през следващата 1810 – Шуман и Шопен; 1811 – Лист, 1813 – Вагнер. (През същата година слънчева Италия дава на света гругия голям оперен композитор на епохата – Джузепе Верди.) Новата прослойка на гражданите, финансово самостоятелни и образовани, откриват музиката. Изкуството съществува и се развива вече не само – и не толкова – поради аристократа меценат. Концертните зали се пълнят със слушатели, нещо повече – във всеки дом се пее и свири, има пиано, цигулка, виолончело... Свирият майките и дъщерите от обществото, на концертните на знаменитостите пак те са, които създават неповторимата атмосфера на времето. Големите музиканти са и романтичните герои на епохата. И Менделсон, и Шопен, и Лист освен виртуози са и забележителни композитори. Но духът на романтизма, този странен поглед назад в миналото, ги кара да „откриват“ за слушателите големите творци от предходните генерации. На концерт вече свирият не само собствени творби, артистът се превръща в популяризатор на богатото наследство: За първи път след 100 години забравя Менделсон изпълнява Бах публично в Лайпциг, Лист свири творби от Бетховен и Бах, от своите съвременници – ражда се съвременният концерт. Появява се фигурата на виртуоза изпълнител. (До романтичната епоха е прието всяко поколение творци да изпълнява почти изключително само своя музика. Те не се интересуват от творчеството на предшествениците: Хайдн пише все нови и нови произведения за двора на Естерхази, почти всяка седмица има премиера; Моцарт съчинява непрекъснато, трябва да композира за всеки свой концерт нещо ново. Самият Бах, като кантор в Лайпциг, много рядко е надниквал в богатата библиотека до работната му стая, където са лежали покритите с прах композиции на няколко поколения забележителни композитори, предпочитай сам да пише кантата след кантата!)

Музикалният живот в големите градове се разраства, концертът и операта се превръщат в средище на обществен живот. Към средата на века на мястото на сравнително малките „капели“ в дворовете на аристократите се появяват публичните „щатни“ оркестри. Въпреки общоприетото мнение, че всичко идва от Европа, виждаме, че едни от

Романтика!

първите оркестри са създадени отвъд океана, още в ранната 1842 г. е основана Нюйоркската филхармония, в Бостън през 1881, в Чикаго – 1890. Заедно с Виенската (1847) и Берлинската филхармония (1882), Концертебоу в Амстердам (1888), те вероятно са най-старите оркестри в нашето сегашно разбиране на това понятие. А и досега едни от най-добрите и търсените.

В таблицата по-долу ще намерим и други наши познати: метронома, с който и досега си служим, хармониума и роялите „Стейнуей“. И до днес след всяко произведение на Моцарт четем: KV... Koehel-Verzeichnis – от списъка на Кьохел. „На хубавия син Дунав“, „Севицкият бръснар“, Унгарските танци от

В. А. Моцарт“,

– А. Рубинщайн основава консерваторията в Санкт-Петербург.

1867 – Й. Щраус – „На хубавия син Дунав“,

– открита „Гранд опера“ в Париж.

1877 – първото издание на „Събрани съчинения“ от В. А. Моцарт (до 1904 г.).

1880 – Унгарски танци от Брамс.

1881 – Бостънска филхармония.

1882 – Берлинска филхармония.

1883 – „Метрополитан опера“.

1886 – в Ню Орлеанс се заражда джазът.

1897 – умира Й. Брамс (роген 1833 г.).

Само след три години идва следващият век. С грамофонната плоча и записите на прочутия Карузо; премиерата на

е следствие от големите открития и философски прозрения на XVIII и XIX век. Може би въпреки днешното невероятно развитие на технологиите ние все още продължаваме да сме част от историята на романтичната епоха. Или бързо настъпващото ново време, което всички усещаме, вече ни е отвело в началото на ерата на Водолея? Питам се дали музиката, новото изкуство, които досега изглеждаха толкова непонятни за мнозинството слушатели, не се опитваха да ни подготвят за бъдещето?

На ъгъла на бул. „Руски“ и площада пред Двореца се намираше Концертно бюро. Вече бях ученик в София, често минавах оттам, разглеждах афишите на

„Нека свиквам – казвал диригентът на Берлинската филхармония Ханс фон Бюлов, – от първия път няма да я разберат“.

Бетховен и Моцарт, Дворжак, Чайковски, Шуман и Брамс бяха част и от живота на града в детството ми. „Травиата“ в операта, концертите на симфоничния оркестър, театърът във великолепната сграда на Доходното здание – това беше Русе. Летните следобеди в читалнята на библиотеката, гимназиите – мъжката и девическата, разходките по кея на Дунава. Заг него вечер залязваше слънцето, някъде там бяха Виена, Париж, големият свят. Мечтаехме за него... Много по-късно разбрах, че рог-

художник: Ман Рей

Брамс, даже коледната песен „Свята нощ“ са неотменна част от нашия свят.

Нека сега разгледаме само няколко от множеството важни събития на този, може би най-музикален, век:

1813 – основано Лондонското филхармонично общество.

1815 – знаменен метроном на Мелцел.

1816 – Росини – „Севицкият бръснар“.

1818 – Грубер – австрийската коледна песен „Свята нощ“ (Stille Nacht)

(В Германия – за първи път в 1831 г.).

1823 – Ерар – съвременната механика на пианото.

1829 – историческото изпълнение на „Матеус пасион“ от Й. С. Бах в църквата „Св. Тома“ в Лайпциг (с Берлинската певческа академия, диригент Менделсон).

1840 – създаден първият хармониум,

– умира Паганини (роген 1782).

1842 – Нюйоркска филхармония.

1843 – Лайпцигската консерватория.

1850 – основано Баховото общество.

1850 – Берлинската консерватория „Щерн“.

1853 – основана фабриката за пиана „Стейнуей“ в Ню Йорк.

1862 – Кьохел създава „Хронологично-тематичен списък на произведенията на

„Тоска“ от Пучини – някога и това е било нова музика! Дебюси и Равел, Тосканини и Малер. Ресатайм в джаза. Първият европейски архив за грамофонни плочи във Виена. Първият закон за авторското право... По-късно и тези начални години на XX век хората ще причисляват към Belle еpoque, времето преди кръвопролитните европейски войни.

След това на смяна на хармоничния, уреден живот идват напрегнатите години на диктатури, хаос и катастрофи. Изкуството, музиката също се променят, но публиката трудно следва интелектуалните предизвикателства и постройки на новото време, бяга към вече познатия ѝ свят на романтизма. Нейните герои са същите гениални Шопен, Менделсон, Лист, Брамс, Шуман... И, разбира се, Бетховен и Моцарт, тяхната музика остава любима за поколения слушатели през целия XX век.

Нашето пътуване през времето е към края си, граги читателю. С учудване установяваме, че вкусовете на нашите съвременници не са се променили съществено от времето на романтизма. А и целият заобикалящ ни свят едва ли е толкова различен от миналото, все още

гостуващите артисти, програмите... Една вечер се разхождах, спрях пред витрината, отдавна бяха затворили. Защото се и не забелязах веднага възрастния човек, който надничаше иззад рамото ми. Направих му място, той възпитано кимна. Беше явно от постоянните посетители на зала „България“, внимателно се запознаваше с предстоящите концерти, нещо си отбелязваше в малко бележник: „Пак Брамс – каза по едно време той, – не го разбирам!“ Погледнах го изненадано, вярно, беше много по-възрастен от мен, но не пък чак толкова, за да смята Брамс за нова музика: „Бетховен е друго нещо – продължи той мисълта си, – ясно, красиво, класическо... Wie как мислите?“ „Е, защо – заекнах, – нали музиката като всяко нещо се развива...“

Не зная дали тогава успях да убедя симпатичния ми събеседник, че Брамс също е голям композитор. А и в изкуството всеки сам трябва да извърви пътя си, няма как на доверие да харесах нещо. Нали и музиката на Бетховен е изглеждала странна на съвременниците му, въпреки като всяка нова музика. Даже в края на XIX век, когато изпълняват IX симфония, я свирят два пъти на концерта – преди и след паузата.

ният ми град ми е давал всичко, което може да си пожелае едно дете: чувството за дом, хармонията с природата, простора на голямата река, уютта на детството и европейската култура...

След много години свиря в криптата на храм-паметник „Ал. Невски“. Идеята за концерта се зароди спонтанно, няма афиш, поканили сме колеги и приятели на Константин Илиев, около мен са изложени картините на сина му – Димитър Илиев. Постепенно залата се изпълва, носят още столове. Публиката съсредоточено слуша: В програмата са сложителите на Бах и Телеман, Solo per Violoncello от Константин Илиев, Резер и накрая отново Бах. Мисля си: едно време така наречената класическа музика беше високата култура, поклонниците на субкултурата, към която причисляваха по-редните „западни влияния“ в забавната музика, се криеха по мазетата, за да свирят. Сега май че стана обратното – концерт за избран кръг, като първите християни, в криптата, долу, без афиш, почти апокрифно!

А на хората явно именно съвременното произведение им харесва, слушат го вече не като „нова“, а като Музика. ☺

Трите степени

ден, ден Господен“ (1931–1934), на исторически романи и гр. „Трите степени“ е притча от „Ден последен, ден Господен“.

Стоян ЗАГОРЧИНОВ

И тъй, братя и чада мои, – започна с благия си глас Григорий Синаит, след като послушниците Сергьо и Климент събраха трохите от общата трапеза и ги хвърлиха пред прага на птичките, а подвижникът, който бе чел евангелието през време на обяд, се поклони нему и на по-старите братя, – законът на духа действа и говори в сърцето, а законът на буквата се извършва в плътта. Първият освобождава ума от греха и смъртта, а другият създава фарисеи, плътски разбиращите и извършващи Божиите повеления хора, ония, които изпълняват всичко за пред людски очи. За закона на духа нека поговорим, братя мои.

Старецът замлъкна за малко, а монасите се настаняха по-добре върху дървените столове с радостни лица. Братята седяха в широката светла горница с варосани стени и утъпкан под около дълга и тясна трапеза. На каменно огнище с едва окаген свод горяха няколко цепеници и оттам идваше мек топлик. Когато двамата послушници отвориха вратата, отвън нахлу студ и се мярна обителта, покрита с рохкав сняг. Под бялата покривка местността изглеждаше променена: сякаш планините бяха дошли поблизо, а канарата с трите пещери се бе смалила и разтеглила.

– Три степени трябва да премине безмълвникът, за да освободи духа си от греха, а душата му, свободна от затъмнение и веществени склонности, да стане съвършено умна по природа, както е бил Адам до грехопадението. Комуто се удаде да достигне това, той ще види своето възкресение преди очакваното общо възкресение и ще каже с думите на апостола: „В тялото ли съм, или не – не зная“. Първата степен – издигна гласа си Григорий Синаит и палецът на дясната му ръка отпусна няколко зърна от броеницата, която той непрестанно прехвърляше върху скута си – е алфа на безмълвничеството, притвор на храма, долно стъпало от оная стълба, която праотецът наш Яков видя изпра-

стоян Загорчинов (1889–1969) следва история в София, Женева и Нюшател. Взема участие във войните в периода 1912–1918 г. Работи като банков чиновник във Варна (1918–19). Преподавател по история в Морското машинно училище във Варна (1920–25) и по френски език във Военното училище в София (1925–49). Сътрудничи на списанията „Съвременна мисъл“, „Българска мисъл“, „Хиперион“, „Съдба“, „Изкуство и критика“, „Изкуство“, „Балкански преглед“ и др. Автор е на историческата поема „Легенда за Света София“ (1926), на трилогията „Ден последен, ден Господен“ (1931–1934), на исторически романи и гр. „Трите степени“ е притча от „Ден последен, ден Господен“.

вена между небо и земя. С три думи така може да се изрази тая степен: отдалечение от мирския живот, пустиннолюбие и труд. Хубаво е за инока да избегне съблазни и всякакви прелести, хубаво и попълно са пост и изнурение на тялото чрез непрестанен труд. Ала това не е всичко, нито е достатъчно. Когато аз, братя мои и чада, изброих в Крит пред блаженпочившия Арсения тия три добродетели на монашеското житие, той се само усмихна. „Духът търси духа“ – говори апостол Павел, а онзи, който е избягал от света в пустинята, яде овощия и мед и със своите ръце прави кошници или дълбае икони върху абанос,

убива плътта си, а не освобождава своя дух от телесната тъмница. Не в мъртвата плът, а в живата като в чрево материнско ще покълне духът. Защото оня, който убива плътта като греховна и нечиста, става съобщник на богомерзките манихеи и богомилци. „Сатана създаде плътта“ – говорят еретиците. Бичувайте врага, братя и чада мои! Бог направи Адама чист и плътта и душата човечески бяха създадени от пречистите му ръце. Докато между Съзателя и човека имаше единение, душата и плътта бяха сзрени от светлина. Тази именно светлина и първоначална чистота се помрачиха от грехопадението Адамово. Тогава душата се подчини на страстите, а тялото се уподоби на животните. От това време и агът човечески, отделен от Бога, започна да блуждае навсякъде като бродник. И тъй – завърши преподобният с малко умерен глас и приведено чело, – безмълвникът се старае да възвърне на човека първоначалното единение с Божеството. Ето конечната цел на неговите подвизи! За да достигне това блажено състояние, истинският безмълвник минава през втората степен.

Втората же степен – започна пак след кратко мълчание старецът и малките му блякави очи обходиха всички подвижници, сякаш всекому искаха да вдъхнат искра от своя вътрешен огън – е умната молитва. Безмълвникът, който е преминал през действителните добродетели на първата сте-

пен, прилича на златотърсач, който е изровил яма в земята, а златото не е още намерил. Въоръжен само със съзерцателните добродетели на умната молитва, той ще отвори златната жила под пръстта и камъните. Умната молитва е лопата и лом в ръцете на безмълвника. – И Григорий Синаит повиши отново гласа си при тия думи. – Тя е свързана направо с духа като дете с майка си и се явява истинска негова благодат. Ако искаме да познаем безпогрешно истината, нека потърсим молитвата, съгриваща и разваща ума и запалваща в душата любов към Бога и към хората. Едни учат да се произнася молитвата с уста, други – с ума. Аз ви съветвам отначало и двата пътя, защото понякога умът не е способен да вееца, други път – устата. Ала когато безмълвникът привикне на своето дело, умът ще преуспее и ще получи сили от Духа да се моли с цялото си същество напрегнато и мълчаливо. Тогава безмълвникът не ще има нужда от устно молшествоване или псамопение, защото гласът ни е даден поради нашата грубост и недоялност, а нашият химн към Бога трябва да е ангелски, не плътски. И тъй, моли се в мълчание в своя ум и в своето сърце и твоята молитва ще бъде наистина действителна вярата и изходна точка на безмълвничеството. А когато поради умната молитва безмълвникът се сподобие с духовно просияние и разтвори всички прозорци на душата си за съзерцанието, ставай-

ки по-голям от себе си, все по-ясно и чисто ще вижда същинската природа на нещата, не както поставява външната мъдрост, която говори от корема и бяга подир сянката. Онова, за което умът дотогава не би могъл и да си въобрази, ясно му се открива сега и съзерцава „еже око не виде“. Тогава, както в началото казах, душата, свободна от всякакви затъмнения и веществени склонности, става тъй умна, както е бил Адам преди грехопадението, и намира насадената в нея от изконно време светлина. Станалият по дух подобен на Бога човек гледа естествено и просто на тайните и загадки Божи. Който е достигнал това състояние, е преминал вече в третата степен, де царува блаженство неизчерпаемо, живот безпечален и безсмъртен, тишина и мир, от нищо непомрачавани, пиянство на Духа. Ето как чрез послушание и умна молитва безмълвникът достига до единение с Божеството и Го вижда въплътено в светлина, нетленна и нестворена, както е била самата Таворска светлина.

Григорий Синаит свърши думите си със съвсем слаб глас, ала всички подвижници слушаха тъй, сякаш ловяха звуковете още от устните на преподобния и сами ги събираха в слова. В огнището огънят прегоряваше и горницата изстина, но никому и на ум не дойде да стане и да притрува дърва на пламъка. Когато старецът се повдигна от мястото си, повдигнаха се и другите иноци. Всички лица бяха просветлени и побелели. Никой не проговаряше със съседа си, никой с око не търсеше ближния, като че ли всеки гледаше своята душа и търсеше Бога в себе си. Сам преподобният вече не погледна своите съпостници. Незовият поглед сякаш се обърна навътре. Свърши словата си и едновременно свърши и всички пътища, които отвеждаха до другите хора, и отсега нататък започваше онова, „що око не е видяло“.

След излизането на Григория Синаита всички подвижници се заплътиха към своите килии – кой сам, кой със съпостниците си братя и послушници – и по пътеките вървяха на редки редици като сенки един на друг. Теодосий даде път на всички монаси и остана последен пред вратата на трапезарията. Той дълго гледа черните сенки на братята, които се разпръснаха по всички посоки като пчели след зимния сън в кошера.

Снегът продължаваше да валя на едри парцали. Белият цвят обви самотния иннок с някаква нежна тъкан, зад която той сецаше да бие само сърцето си. Като че бе замръзнала река, ала под тънкия лед течаха и шуртяха нейните струи. Тъй и в неговото сърце преливаше кръвта – тихо и радостно, с живоносен ромон. Цялото негово същество тръпнеше от тази бяла миротворна тишина. ☉

Рубриката води
Любослава РУСЕВА

